

การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน
ของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ปริญญานิพนธ์

ของ

จิตรา ศาสน์ส

๒๘๖๖๐๑

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา

ตุลาคม 2542

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๕๓ ส.ค. 2543

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกศิลปศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน

(ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร)

..... กรรมการ

(อาจารย์สุรชาติ ทินานนท์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร)

..... กรรมการ

(อาจารย์สุรชาติ ทินานนท์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่.....๘.....เดือน.....๑๕..... พ.ศ.2542

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับแนวคิดและคำแนะนำด้วยความเมตตาอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร ประธานกรรมการ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านด้วยความเคารพอย่างสูง และขอขอบพระคุณอาจารย์สุพจน์ ไทนวน อาจารย์สุรชาติ หินานนท์ กรรมการ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ

ขอขอบพระคุณ ดร.ศรีสมร พุ่มสะอาด อาจารย์วรยา เพชรประดับ อาจารย์สัมพันธ์ เพ็ชรสม ที่ช่วยพิจารณาคุณภาพแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย ที่ให้ความกรุณาเป็นคณะกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม

ขอขอบคุณครูผู้สอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ให้ความสำคัญในการตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณน้องๆ ห้องคอมพิวเตอร์ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ คุณอำนาจ คำวัตร และทุกๆ ท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์และดำเนินการให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

สุดท้ายที่เป็นกำลังสำคัญในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณรวีวัตร สิริภูบาล ซึ่งให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณคุณสุดา วงศ์สวัสดิ์ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนตลอดมา

คุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบพระคุณเป็นเครื่องบูชาพระคุณของคุณพ่อ คุณแม่ และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ตลอดจนครู อาจารย์ผู้ซึ่งให้ความรัก เมตตา และได้วางรากฐานการศึกษาให้กับผู้วิจัยตลอดมา

จิตรรา ศาสน์ส

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	5
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	การเรียนการสอนศิลปศึกษา	7
	หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	7
	คุณสมบัติของครูศิลปศึกษา	10
	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา	12
	สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา	18
	การวัดผลและประเมินผลศิลปศึกษา	19
	การฝึกอบรม	22
	การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม	23
	เทคนิคการฝึกอบรม	24
	วัตถุประสงค์การฝึกอบรม	26
	ประโยชน์ของการฝึกอบรม	27
	กระบวนการในการฝึกอบรม	28
	การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม	28
	ความต้องการทางการศึกษา ฯ	32
	ความหมายของความต้องการทางการศึกษา	33
	องค์ประกอบความต้องการและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบความต้องการ	34
	วิธีศึกษาความต้องการ	35
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	42
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
การวิเคราะห์ข้อมูล	44
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
สถานภาพของครูผู้สอนศิลปศึกษา	46
การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูผู้สอนศิลปศึกษา	47
การเปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูผู้สอนศิลปศึกษา	54
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	57
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	57
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
อภิปรายผล	59
ข้อเสนอแนะ	64
บรรณานุกรม	65
ภาคผนวก	71
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	72
ภาคผนวก ข. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือ และหนังสือขอความร่วมมือผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	75
ภาคผนวก ค. แบบสอบถามสำหรับการวิจัย	80
ประวัติของผู้วิจัย	88

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละครูผู้สอนศิลปศึกษาจำแนกตามสภาพ	46
2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา	47
3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ด้านการใช้หลักสูตร	48
4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	49
5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ด้านสื่อการเรียนการสอน	50
6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล	51
7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอน ในเรื่องรูปแบบการฝึกอบรม	52
8 จำนวนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคการสอน ในด้านการใช้ หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และ การวัดผลและประเมินผล	53
9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ระหว่างครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษา กับไม่มีวุฒิ ทางศิลปะหรือศิลปะศึกษา	54
10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 4 ปี และประสบการณ์ ด้านการสอน 4 ปีขึ้นไป	55
11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาที่มีภาระงานต่างกัน	56

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงขึ้นอย่างกว้างขวาง ด้วยการขยายโอกาสทางการศึกษาให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยให้โรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อมเปิดสอนในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เช่นเดียวกับที่เปิดสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา ซึ่งจะส่งเสริมการศึกษาให้สอดคล้อง และเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมที่เหมาะสมกับสถานะความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมผู้บริหารและครูอาจารย์ให้สามารถจัดการศึกษา เพื่อสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และท้องถิ่น โดยพัฒนาความสามารถของนักเรียนแต่ละบุคคลให้บรรลุถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2538: 1)

องค์ประกอบในการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตร ครู และนักเรียน แต่องค์ประกอบสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นคือ “ครู” ทั้งนี้เพราะคุณภาพของครูเป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้คุณภาพของการเรียนการสอนดีหรือไม่ อาจกล่าวได้ว่าคุณภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2530: 28) ภารกิจหลักโดยสรุปของครูคือ การพัฒนาให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา นอกจากนี้ครูที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงในภารกิจหน้าที่ของความเป็นครู ตลอดจนมีเทคนิควิธีการต่างๆ ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และจากแผนงานหลักที่ 3 ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป.: 72) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของครูในฐานะผู้จัดประสบการณ์และบรรยากาศการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมยุคใหม่ การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูจึงเป็นภารกิจส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาของชาติ แต่ตลอดระยะเวลาที่รัฐบาลได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษากลับพบว่าปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การขาดแคลนครู

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2537 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ. 2538 ก.: 11) พบว่า ปัญหาด้านบุคลากรส่วนใหญ่เกิดจากโรงเรียนมีครูในวิชาต่างๆ ไม่เพียงพอ และครูไม่เข้าใจในหลักสูตรเท่าที่ควร ครูคนเดียวต้องสอนทั้งระดับประถมและมัธยม รวมทั้งมีปัญหาด้านสื่อการสอน

ไม่เพียงพออีกด้วย และในการศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535: 13-14) ด้านความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับบุคลากร พบว่า ทุกเขตการศึกษาขาดแคลนครู ครูต้องรับผิดชอบการสอน 2-4 วิชาต่อคน และวิตกกังวลไม่มั่นใจในการสอน เนื่องจากวิชาที่สอนไม่ตรงกับวุฒิและประสบการณ์ที่ศึกษามา นอกจากนี้ จากข้อมูลสรุปผลการติดตามตรวจเยี่ยมโรงเรียนในโครงการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของกรมวิชาการ (2538 ข.: 20) พบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่มีปัญหาและอุปสรรคในด้านบุคลากร มีครูไม่เพียงพอ ครูไม่ได้สอนตรงตามวิชาเอกที่ศึกษามา เนื่องจากโรงเรียนมีครูไม่ครบตามเกณฑ์ จากการสำรวจในเบื้องต้นวิชาที่โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาเกิดขึ้นจากครูมีวุฒิไม่ตรงกับวิชาที่สอน ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน เพราะครูไม่ชำนาญและไม่มั่นใจในการสอนวิชาที่ตนไม่ถนัด ซึ่งส่งผลไปถึงการวัดผลและประเมินผลด้วย วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับวิชาอื่นๆ ที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาด้านสุนทรียภาพในการรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสร้างสรรค์และเทคนิคของการทำงาน (วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. 2516: 18) ในกระบวนการเรียนรู้การสอนศิลปศึกษา ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและให้ความรู้แก่นักเรียน ให้มีการแสดงออกโดยการใช้ความประณีตละเอียดอ่อน ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และสุนทรียภาพ ดังนั้น นอกจากครูจะมีความรู้ด้านวิชาการหรือการศึกษาแล้ว ครูต้องมีความเข้าใจแนวคิดและหลักการพื้นฐานทางศิลปะดีพอสมควร (สังคม ทองมี. 2530: 23) และปัญหาที่เกิดในการเรียนการสอนศิลปศึกษาก็คือ การขาดแคลนครู และความเชื่อที่ว่าใครๆ ก็สอนศิลปะได้ นับว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำลายทัศนคติทางศิลปะของเด็ก เพราะผู้สอนที่ขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางศิลปะอาจจะไม่สามารถจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กได้ และทำให้การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาจะเจริญก้าวหน้าหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาผู้สอนเป็นอันดับแรก และต้องแก้ปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สอนควบคู่กันไป (เลิศ อานันทนะ. 2516: 133)

การพัฒนาสมรรถภาพครูศิลปศึกษาให้มีความรู้ทางด้านการจัดการเรียนการสอนที่เป็นทักษะกระบวนการ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพ โดยมีเทคนิคและกระบวนการหลายรูปแบบ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา การนิเทศการศึกษา (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2528: 10) ซึ่งเทคนิควิธีการที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาครูศิลปศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะ และเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงานคือ การฝึกอบรม เพราะการฝึกอบรมเป็น

กระบวนการทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ และชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนเกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นใจ (เริงลักษณ์ โรจนพันธ์. 2529: 7) ปัจจุบันคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษายังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ขาดการฝึกอบรมอย่างมีระบบ (วีระ บำรุงรักษ์. 2532: 57) การฝึกอบรมบุคลากรเป็นการจัดเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน (คณีย์ เทียนพุด. 2539: 16) ในการที่จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมหรือจัดการอบรมให้ได้ผลดีนั้น ควรเริ่มจากการศึกษาสภาพความต้องการว่าสิ่งไหนเป็นความต้องการที่แท้จริงและสำคัญกว่ากัน (สัจด์ อุทรานันท์. 2532: 191)

การที่รัฐบาลเร่งดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาได้ประสบกับปัญหาในด้านบุคลากรและส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนทุกสาขาวิชา โดยเฉพาะสาขาวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้นต้องประสบปัญหาที่รุนแรงมากเช่นเดียวกับสาขาวิชาอื่นๆ ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาคือการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรกำหนดไว้ การดำเนินการศึกษาความต้องการของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะทำให้ทราบว่าครูมีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนศิลปศึกษาหรือไม่ อย่างไร และด้านใดบ้าง ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลและแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นพื้นฐานในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาครูศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระหว่างครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิการศึกษา ประสพการณ์การสอน และภาระงานสอนแตกต่างกัน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปประกอบการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความต้องการของผู้สอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ ครูที่ทำการสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2540 จำนวน 5,322 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ ครูที่ทำการสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่คัดเลือกมาโดยวิธีการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน (Two-stage sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของครูสอนศิลปศึกษา แบ่งได้ดังนี้

3.1.1 วุฒิการศึกษา

3.1.1.1 ครูที่มีวุฒิต่างศิลปะหรือศิลปศึกษา

3.1.1.2 ครูที่ไม่มีวุฒิต่างศิลปะหรือศิลปศึกษา

3.1.2 ประสบการณ์ด้านการสอนศิลปศึกษา

3.1.2.1 ต่ำกว่า 4 ปี

3.1.2.2 ตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป

3.1.3 ภาระงานสอน

3.1.3.1 สอนศิลปศึกษาวิชาเดียว

3.1.3.2 สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่น ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา

3.1.3.3 สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่น ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา

3.1.3.4 สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่น ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ได้แก่

3.2.1 ด้านการใช้หลักสูตร

3.2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.2.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน

3.2.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน หมายถึง การที่ครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำเป็นต้องได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นโดยใช้กระบวนการฝึกอบรม เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการสอนให้ดีขึ้นในด้านต่อไปนี้

1.1 ด้านการใช้หลักสูตร หมายถึง การเตรียมการและการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริงในห้องเรียน

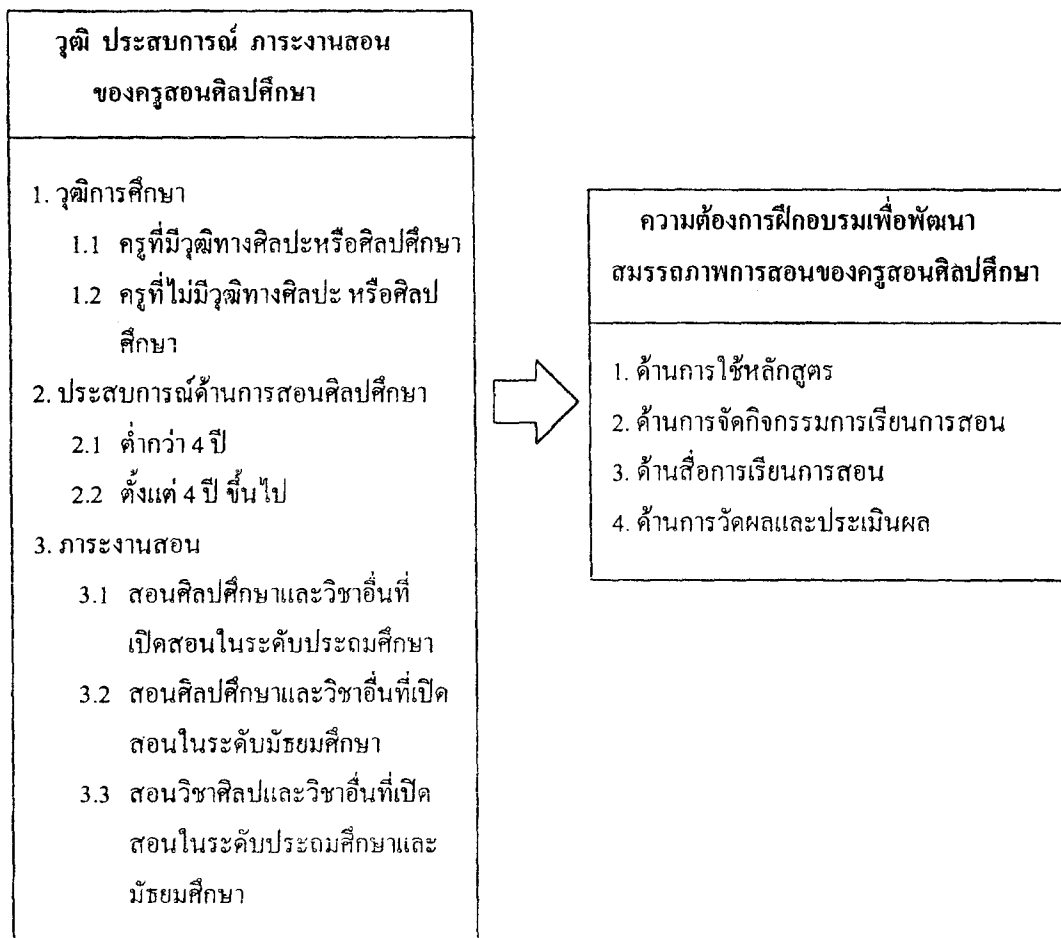
1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง วิธีสอนต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้สอนศิลปศึกษาให้ได้ผลดี

1.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน หมายถึง วิธีผลิตสื่อการสอน การจัดหาสื่อการสอน และวิธีการใช้สื่อวัสดุและอุปกรณ์การสอนต่างๆ

1.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล หมายถึง วิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนในวิชาศิลปศึกษา ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ประสบการณ์ด้านการสอนศิลปศึกษา หมายถึง ระยะเวลาปฏิบัติการสอนศิลปศึกษาของครูสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ปี 2533-2540 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษารวมทั้งนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานให้
ได้ความต้องการฝึกอบรมของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

1. การเรียนการสอนศิลปศึกษา
 - 1.1 หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
 - 1.2 คุณสมบัติของครูศิลปศึกษา
 - 1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา
 - 1.4 สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา
 - 1.5 การวัดผลและประเมินผลศิลปศึกษา
2. การฝึกอบรม
 - 2.1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - 2.2 เทคนิคการฝึกอบรม
 - 2.3 วัตถุประสงค์การฝึกอบรม
 - 2.4 ประโยชน์ของการฝึกอบรม
 - 2.5 การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม
 - 2.6 กระบวนการฝึกอบรม
3. ความต้องการทางการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเรียนการสอนศิลปศึกษา

1. หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) กำหนดให้วิชา
ศิลปศึกษาอยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพเป็นวิชาบังคับแกนในระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยกำหนดจุด
ประสงค์เฉพาะในการเรียนรู้ศิลปศึกษาตามหลักสูตรไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
- 2) เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทยและรู้จัก
รักษา เพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
- 3) เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และรสนิยม

4) เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

โครงสร้างหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วิชาบังคับแกน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ศ 101	ศิลปะกับชีวิต 1	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 102	ศิลปะกับชีวิต 2	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ศ 203	ศิลปะกับชีวิต 3	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 204	ศิลปะกับชีวิต 4	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ศ 305	ศิลปะกับชีวิต 5	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 406	ศิลปะกับชีวิต 6	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือกเสรี

ศ 111	จิตรกรรม 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 112	จิตรกรรม 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 113	จิตรกรรม 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 114	จิตรกรรม 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 115	ประติมากรรม 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 116	ประติมากรรม 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 117	การแกะสลัก 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 118	ภาพพิมพ์ 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 119	ภาพพิมพ์ 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1110	ออกแบบ 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1111	ออกแบบ 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1112	ออกแบบ 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1113	ออกแบบ 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1114	ศิลปะไทย 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1115	ศิลปะไทย 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1116	ศิลปะพื้นบ้าน 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้

ศ 1117 ศิลปะการตกแต่ง 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1118 ศิลปะการตกแต่ง 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 1119 ศิลปะการแต่งกาย 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 021 ดนตรีไทย-ขับร้องไทย 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 022 ดนตรีไทย-ขับร้องไทย 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 023 ดนตรีไทย-ขับร้องไทย 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 024 ดนตรีไทย-ขับร้องไทย 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 025 ดนตรีสากล-ขับร้องสากล 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 026 ดนตรีสากล-ขับร้องสากล 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 027 ดนตรีสากล-ขับร้องสากล 3	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 028 ดนตรีสากล-ขับร้องสากล 4	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 029 ดนตรีไทยปฏิบัติตามความถนัด 1	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0210 ดนตรีไทยปฏิบัติตามความถนัด 2	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0211 ดนตรีสากลปฏิบัติตามความถนัด 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0212 ดนตรีสากลปฏิบัติตามความถนัด 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0213 ดนตรีพื้นเมือง 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0214 ดนตรีพื้นเมือง 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0215 นาฏศิลป์ไทย 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0216 นาฏศิลป์ไทย 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0217 นาฏศิลป์ไทย 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0218 นาฏศิลป์ไทย 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0219 นาฏศิลป์สากล 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0220 นาฏศิลป์สากล 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้

(กรมวิชาการ, 2533: 72-74)

หลักสูตรถือได้ว่าเป็นแม่แบบในการกำหนดขอบข่ายความรู้ ความสามารถ และมวลประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนครูต้องทราบถึงจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และสาระสำคัญในหลักสูตร สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาบังคับแก่น และศิลปะกับชีวิตอยู่ในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งผู้เรียนทุกคนจะต้องศึกษาให้มีความรู้และเป็นพื้นฐานทางด้านศิลปะตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้คงได้กล่าวมาแล้ว เพื่อเป็นการเตรียมตัวในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพต่อไป

2. คุณสมบัติของครูศิลปศึกษา

ในการจัดการเรียนการสอนผู้ที่มีความสำคัญ ที่ทำให้หลักสูตรประสบผลสำเร็จมากที่สุดก็คือ ครูผู้สอน และก่อนที่จะมีการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนควรศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจเสียก่อน ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 108) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ก่อนที่จะมีการจัดการเรียนการสอนนั้นครูต้องศึกษาทั้งจุดประสงค์และเนื้อหาวิชา หลังจากนั้นจึงจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับจุดประสงค์ของวิชา และเป้าหมายหลักของหลักสูตรต่อไป เป้าหมายของข้อเสนอแนะที่ควรศึกษาหลักสูตรก่อนอื่น เป็นเป้าหมายที่อยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่าต้องเชื่อมั่นในหลักสูตร เชื่อว่า การศึกษาของชาติควรจะต้องมีแนวโน้มเป็นเอกภาพ และจะต้องไม่จัดการเรียนการสอนกันตามอำเภอใจ นอกจากนี้ ยุทธศักดิ์ สมแสน (2535: 61) มีความเห็นว่า ต้องถือจุดประสงค์เป็นเป้าหมายที่ครูผู้สอนจะต้องพยายามทำให้ผู้เรียนบรรลุ ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย นอกจากนี้ ยังจะต้องเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวางแผนและทำงานอย่างมีทักษะกระบวนการอีกด้วย ครูศิลปศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาบรรลุผลตามความมุ่งหมาย จึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติของครูศิลปศึกษาที่ดี ซึ่งนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติของครูทั่วไปแล้วนั้นนักวิชาการทางศิลปศึกษายังได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูศิลปศึกษาไว้ ดังนี้

อารี สุทธิพันธุ์ (2535: 142) มีความเห็นว่า สำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะนั้น นอกจากมีสิทธิเสรีภาพเหมือนกับครูผู้สอนวิชาอื่นๆ แล้ว ควรมีบุคลิกภาพเฉพาะดังต่อไปนี้ (1) มีความรู้และความสามารถในการวิชาศิลปะที่มองเห็นได้โดยตรง เช่น ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะ ธรรมชาติของนักเรียน กระบวนการสร้างสรรค์ การจัดชั้นเรียน การประเมินผล และการส่งเสริมนักเรียนโดยจัดแสดงผลงาน (2) มีความรู้สีก่อนคล้ายอารมณ์ รู้จักร่วมงานกับคนอื่น (3) มีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาแนวทางใหม่ๆ รู้จักปรับปรุงของเดิม และ (4) มีความสามารถปรับปรุงพฤติกรรม เช่น การแต่งตัว กิริยามารยาท

นอกจากนี้ครูศิลปศึกษาต้องมีความเข้าใจศิลปะในหัวข้อต่างๆ ได้แก่ ธรรมชาติของศิลปะและความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปศึกษา สภาพแวดล้อมและภาวะของสังคมที่มีบทบาทต่อศิลปะ ความแตกต่างระหว่างบุคคลในทางศิลปะ จิตวิทยาและกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาการทางด้านการแสดงออกและการรับรู้ในวัยต่างๆ กระบวนการสร้างสรรค์และประสบการณ์ทางศิลปะ ทฤษฎีศิลปะเด็กธรรมชาติและเด็กปัญญาเลิศ การสร้างหลักสูตรทางศิลปะในระดับต่างๆ และขอบข่ายของกิจกรรม การจัดห้องเรียนศิลปะการเลือกวัสดุอุปกรณ์การเรียน การออกแบบการทำอุปกรณ์การสอน การนิเทศศิลปศึกษา และการประเมินผล (อารี สุทธิพันธุ์, 2535: 68)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2527: 69-70) ได้ศึกษาคุณลักษณะของครูศิลปศึกษาไว้ ดังนี้ (1) มีความรู้ความสามารถและความคิดในเชิงศิลปะอย่างเข้มข้น เพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นนกฉวยโอกาส หรือนักตีกินประจำชั่วโมง (2) มีความรู้ ความเข้าใจจนมีผลมาสู่การปฏิบัติในทางกระบวนการศึกษาจิตวิทยา ปรัชญาและอุดมการณ์ทางการศึกษา เพื่อประโยชน์ไปสู่ระบบการศึกษาที่แตกต่างไปจากการเอาช่างฝีมือ ศิลปิน หรือนักเทศน์ ที่ขาดการเรียนรู้ระบบการศึกษามาสอนศิลปะ และ (3) มีลักษณะนิสัยที่ดีให้สอดคล้องกับลักษณะวิชาศิลปศึกษา เช่น ความเป็นคนใจกว้าง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นผู้แสวงหาความรู้รอบตัว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นนักมนุษยธรรม ฯลฯ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2528: 10) เสนอแนวคิดไว้ว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษานั้นจะต้องรับบทบาท และหน้าที่ของตนเอง ว่าตนเองเป็นครูสอนศิลปศึกษามีใช้ศิลปิน การที่จะสอนศิลปะได้ดีครูต้องมีความรู้ทางศิลปะและมีทักษะเช่นเดียวกัน แต่เพิ่มเติมว่าควรเป็นผู้ที่เข้าใจความมุ่งหมายของการให้การศึกษาและบทบาทของศิลปศึกษา ที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ควรชวนขยายหาความรู้เพิ่มเติมเรื่องแนวทางการสอนศิลปศึกษาและความรู้ทางศิลปศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการสอนศิลปศึกษา ควรรู้จักการวางโครงการสอน รู้จักปรับปรุงแผนการสอนให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นหรือเหตุการณ์ปัจจุบัน สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิด อภิปราย วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ประเมินผลด้วยความยุติธรรม และจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะของนักเรียนอยู่เสมอ

วินัย โสมคติ (2528: 15) ได้เสนอแนวคิดว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษาควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการทางศิลปะเป็นอย่างดี โดยการค้นคว้าวิจัย เขียนตำราและเอกสารประกอบการสอนที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาอยู่เสมอ ตลอดจนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา ติดตามความเคลื่อนไหวในวงการศิลปะ เพื่อการพัฒนาวิชาการทางศิลปศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ชลอ พงษ์สามารถ (2526: 90) มีความเห็นว่า ครูสอนศิลปศึกษาควรเป็นคนดี มีความสามารถในการสอนและการทำงานที่ได้รับมอบหมาย ผลงานเป็นที่ยอมรับและประทับใจ เพราะครูศิลปศึกษามักได้รับมอบหมายงานจากผู้บริหารให้ทำเสมอ ดังนั้นครูสอนศิลปศึกษาจะต้องไม่เป็นผู้อยู่เฉย ต้องกระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติม หูตากว้างทันสมัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขอมรับศิลปวิทยาการใหม่ๆ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ประสงค์ พวงดอกไม้ (ม.ป.ป.: 9) ได้เสนอแนวคิดว่า ครูศิลปศึกษาควรปรับปรุงความรู้ของตนด้วยการศึกษาหาความรู้ ฉับไวต่อความเคลื่อนไหวทางวิชาการ ติดตามความเคลื่อนไหว และข่าวที่เกี่ยวกับศิลปะทุกด้าน หาโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูสายวิชาอื่นๆ บ้าง ชักถาม และเสนอความคิดเห็น แลกเปลี่ยนปรึกษาข้อปัญหาเกี่ยวกับศึกษานิเทศก์ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการ

ปรับปรุงวิทยฐานะครูศิลปศึกษาควรได้รับโอกาสที่จะเข้ารับการอบรมประชุมสัมมนาทางวิชาการหรือศึกษาต่อ

จากความคิดเห็นของนักวิชาการศิลปศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า ครูศิลปศึกษาจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีด้านความรู้ ความสามารถในการวิชาศิลปศึกษา โดยครูศิลปศึกษาจะต้องศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าด้านศิลปศึกษาอยู่เสมอ รวมทั้งควรมีความรู้ด้านวิธีการและการจัดกระบวนการทางการศึกษาให้สอดคล้องกับลักษณะวิชา วัตถุประสงค์ของวิชาศิลปศึกษาและความต้องการของผู้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นั่นคือมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติศิลปะและเนื้อหาของวิชาศิลปศึกษา กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะของผู้เรียน การจัดชั้นเรียน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลการเรียนที่ดี นอกจากนี้ ครูศิลปศึกษาควรเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ และมีจรรยาบรรณในอาชีพครู คุณสมบัติของครูศิลปศึกษาข้างต้นนี้ นับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของสมรรถภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

การเรียนการสอนศิลปะในอดีตผู้สอนจะสอนเฉพาะวิชาที่ตนถนัด วิธีสอนของครูแต่ละคนจะแตกต่างกันไป ต้องการให้ศิษย์ได้เรียนรู้วิธีการอย่างที่เราบอกให้เป็นอันเสร็จสิ้น ไม่คำนึงถึงวิธีการถ่ายทอดความรู้ หลักการ หรือทฤษฎีการเรียนรู้ใดๆ (วินัย โสมดี, 2528: 112) หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรวิชาศิลปะใหม่ การเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในช่วงนี้มีหนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับการวาดเขียนหลายเล่มซึ่งเน้นทัศนคติและความรู้ทางด้านการวาดเขียนภาพ ช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นช่วงของการตื่นตัวทางศิลปศึกษา จากนั้นหลักสูตรการศึกษาก็เปลี่ยนแปลงปรับปรุงต่อไปอีก จนถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2503 ซึ่งในช่วงนี้อิทธิพลจากศิลปะตะวันตก โดยเฉพาะศิลปะนามธรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญกับศิลปศึกษามากขึ้น (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2527: 11-12) และนับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เป็นต้นมา กรมวิชาการได้ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรดังกล่าวเป็นระยะๆ ต่อเนื่องกันมา ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้นและรวดเร็ว กรมวิชาการจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ขึ้น (กรมวิชาการ, ม.ป.ป.: 1-4)

การที่วิทยาการและเทคโนโลยีได้รุดหน้าไปเรื่อยๆ เป็นไปไม่ได้ที่หลักสูตรจะตามให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวได้ทัน การจัดการสอนจึงควรใช้เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นสื่อให้นักเรียนได้พัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงาม ให้รู้จักคิดอย่างมีกระบวนการ ครูไม่ควรเน้นเนื้อหา

แต่ควรมุ่งเน้นปลูกฝังวิธีการที่จะทำให้นักเรียนเข้าใจหลักการของเนื้อหา และวิเคราะห์เนื้อหาต่างๆ เพื่อนำไปใช้ (วัลลภ กันทรพัญ์. 2534: 7) สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ สงบ ลักษณะ (2534: 27) ได้เสนอแนวคิดว่า ปกติกระบวนการจะหมายถึงการดำเนินงานเป็นขั้นตอนนำไปสู่ผลที่ต้องการ ในการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงได้กล่าวถึงกระบวนการไว้ 2 ลักษณะ คือ (1) จัดกิจกรรมให้เป็นกระบวนการ ซึ่งก็หมายถึงการมีขั้นตอนต่างๆ ให้เด็กได้แสดงออกหรือปฏิบัติโดยใช้ร่างกาย ความคิด การพูดในการเรียน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์คือ ได้รับความรู้หลังจากทำกิจกรรม และ (2) พัฒนาให้เด็กเกิดความสามารถเชิงกระบวนการ ซึ่งหมายถึงการปลูกฝังให้เด็กมีความสามารถในการปฏิบัติเป็นขั้นตอนคิดตัวไปใช้ในชีวิจริง

สำหรับวิธีการสอนศิลปศึกษานั้น อารี สุทธิพันธุ์ (2515: 168-169) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง กลวิธีที่เหมาะสมของครูที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนตามความเหมาะสม เพื่อให้มีทักษะและทัศนคติ ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตยต่อไปภายหน้า อาจจะเป็นวิธีสอนแบบเดียวหรือหลายแบบรวมกัน วิธีสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนจะช่วยให้นักเรียนรู้จักปรับตัว รู้จักสร้างสรรค์ รู้จักควบคุมอารมณ์ รู้จักแก้ปัญหาในทางวิชาการ และเพิ่มพูนศักยภาพในการคิด การแสดงออกตามความรู้สึกได้โดยอิสระ รวมความว่าส่งเสริมความเจริญของงานทุกด้าน วิธีสอนที่ดีจะต้องประกอบด้วย (1) แรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน (2) ปัญหาที่ตรงกับระดับความสามารถของนักเรียน (3) การช่วยเหลือและการท้าทายให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ (4) การฝึกหัดหรือการกระทำซ้ำๆ เพื่อเสริมกำลังของการเรียนรู้ใหม่ๆ ให้อยู่ทนถาวร และ (5) สภาพบรรยากาศทั่วไปของห้องเรียนเหมาะสม มีวัสดุ อุปกรณ์ในการฝึกฝนปฏิบัติพร้อมมูล

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525: 108-124) ได้เสนอวิธีสอนศิลปศึกษาเอาไว้ 4 วิธี คือ

1) วิธีสอนแบบแสดงให้ดูเป็นขั้นตอน (Directed teaching) คือ วิธีสอนที่ครูสาธิตการทำงานศิลปะให้นักเรียนดูทีละน้อย และให้นักเรียนทำตามทีละตอน บางทีครูอาจจะรวบรัดอธิบายและทำให้นักเรียนดูทีละขั้นตอนจนจบ แล้วจึงให้นักเรียนลงมือทำด้วยตนเอง วิธีสอนแบบนี้เหมาะสำหรับใช้สอนหลักการงานชนิดใดชนิดหนึ่ง ให้นักเรียนสามารถจับหลักได้ว่าการงานชนิดนั้นต้องมีขั้นตอนอย่างไร ต่อไปนักเรียนก็สามารถใช้หลักการหรือวิธีการนั้นในการแสดงออกทางศิลปะหรืออาจคิดผสมผสานวิธีการต่างๆ เข้าด้วยกัน เกิดเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ขึ้นได้ ข้อควรระวังสำหรับวิธีสอนครูใช้วิธีสอนนี้เพื่อสอนให้นักเรียนทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ กิจกรรมที่ครูให้นักเรียนทำนั้นอาจไม่ใช่งานศิลปะแต่เป็นเพียงแรงงานประดิษฐ์หรืองานช่างเท่านั้น

2) วิธีสอนให้ทำงานโดยอิสระ (Free expression) เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนคิดตัดสินใจทำงานตามความพอใจของตนเอง ซึ่งอาจเป็นได้ 4 แบบ คือ

แบบที่ 1 ครูให้นักเรียนเลือกสื่อที่ใช้ในการแสดงออกทางศิลปะได้โดยอิสระ และทำงานในลักษณะใดๆ ก็ได้ตามใจนักเรียน เป็นการให้อิสระอย่างเต็มที่

แบบที่ 2 ครูกำหนดสื่ออย่างหนึ่ง แล้วให้นักเรียนใช้สื่อชิ้นนั้นแสดงความรู้สึกนึกคิดเป็นงานศิลปะได้เองโดยอิสระ

แบบที่ 3 ครูกำหนดสื่อให้เช่นเดียวกับแบบที่สอง และกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะให้นักเรียนแสดงออกทางศิลปะได้ด้วย

แบบที่ 4 ครูกำหนดสื่อและกำหนดหัวข้อเรื่องให้เช่นเดียวกับแบบที่สาม แต่หัวข้อที่ครูกำหนดให้นั้นแคบและเจาะจงมากกว่า แบบนี้เป็นแบบที่ให้อิสระแก่นักเรียนน้อยที่สุด

3) วิธีสอนแบบสัมพันธ์วิชา (Correlate teaching) เป็นการสอนที่ครูมองไปรอบๆ เพื่อสำรวจว่าประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับหรือจะได้รับจากวิชาอื่นๆ นอกเหนือจากวิชาที่ศึกษามีอะไรบ้าง แล้วพยายามกำหนดแนวทางการสอนให้วิชาศิลปศึกษากลมกลืนเข้ากันได้กับวิชาอื่นเพื่อให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องต่างๆ ในชีวิตของเขา วิธีสอนแบบนี้ครูบางคนไม่นิยมใช้ เพราะรู้สึกว่าศักดิ์ศรีของวิชาศิลปศึกษาด้อยไปด้วย ต้องเป็นเสมือนผู้คอยรับใช้วิชาอื่นอยู่เสมอ แต่ถ้าครูรู้จักคัดเลือกเรื่องจากวิชาอื่นๆ เฉพาะที่น่าสนใจ จะช่วยจุดประกายและกระตุ้นให้นักเรียนทำงานศิลปะได้เป็นอย่างดี ก็ไม่น่ามีข้อรังเกียจที่จะเลือกใช้วิธีสอนแบบนี้เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

4) วิธีสอนแบบเน้นแกนกลาง (Core teaching) เป็นวิธีการสอนที่ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดปัญหาไว้เป็นแกนกลาง แล้วใช้ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เป็นเครื่องมือช่วยให้คำตอบแก่ปัญหานั้น การสอนวิธีนี้เป็นวิธีที่เป็นธรรมชาติที่สุดและเป็นวิธีที่ครูต้องใช้ความคิดอย่างมากด้วย ครูต้องสามารถนำทางให้นักเรียนเห็นปัญหา พร้อมทั้งร่วมมือกันวางแผนหาความรู้เพื่อแก้ปัญหานั้นร่วมกัน ต้องมีการแบ่งงานและนักเรียนทุกคนต้องรับผิดชอบในงานที่เป็นส่วนของตน อีกทั้งจะต้องสนใจในผลงานของผู้อื่นด้วย

การสอนวิชาศิลปศึกษาในช่วงที่ผ่านมานั้น ครูบางคนใช้วิธีการสอนศิลปศึกษาซึ่งทั้งเหมือนและแตกต่างจากอดีต ส่วนที่เหมือนคือการที่ครูทำตัวอย่างให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนทำตามและครูคอยตรวจตราแก้ไขแนะนำ ส่วนที่แตกต่างคือการช่วยให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มเป็นของตนเอง และการใช้ศิลปะที่กว้างขวางเป็นสื่อสำหรับช่วยให้นักเรียนได้ประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา (นิรมล ธีรณสาร สวัสดิบุตร. 2525: 78)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 119-121) ได้เสนอแนะวิธีการหรือเทคนิคการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นสื่อความรู้และความเข้าใจของผู้เรียน ซึ่งมีวิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การสาธิต (Demonstration) การสาธิตทางการสอนวิชาศิลปศึกษาไม่นิยมสาธิตวิธีการปฏิบัติงานทั่วไป หรือสาธิตเทคนิคการปฏิบัติงานแต่เพียงอย่างเดียวหนึ่ง ซึ่งจะมีแนวโน้มไปสู่การลอกเลียนแบบของนักเรียน ปกติจะนิยมสาธิตเฉพาะกรรมวิธีที่ยุ่ยากซับซ้อน หรือสาธิตการใช้เครื่องมือ เป็นต้น การสาธิตควรมีลักษณะหลากหลายวิธี เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์กว้างขวาง มีทางเลือกหลายทางไม่ปักใจเฉพาะอย่างเดียวหนึ่งเท่านั้น

2) การทดลอง (Experimentation) หมายถึง การทดลองของผู้เรียนให้สามารถเข้าใจกรรมวิธี เทคนิค และรูปแบบที่ดีกว่า ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสาธิตผู้เรียนอาจทำการทดลองค้นคว้ากรรมวิธีต่างๆ ขึ้นมาเอง ในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมในทางปฏิบัติควรจะมีการทดลองหลายๆ ความคิด หรือปรับปรุงความคิดหลายๆ ครั้ง

3) กิจกรรม (Activity) ถือว่าเป็นหัวใจของการเรียนรู้ทางด้านศิลปศึกษา เพราะการฝึกปฏิบัติกิจกรรม ทำให้เกิดการสังสมทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ความเข้าใจต่างๆ การเรียนรู้ทางศิลปศึกษาจะไม่บรรลุเป้าหมาย ถ้าการเรียนรู้เป็นเพียงการรับฟังคำบรรยายเท่านั้น ในขณะที่ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ นอกจากจะเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ทางศิลปะและรสนิยมทางความงามแล้วยังได้สรุปคุณค่าอื่นๆ ให้กับตัวเองอีกด้วย เนื่องจากธรรมชาติของวิชาศิลปศึกษามีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากวิชาอื่นๆ

วิชัช วงษ์ใหญ่ (2525: 7) ได้เสนอแนะไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (1) การสร้างบรรยากาศที่ดี (2) รู้จักผู้เรียนที่จะสอนโดยการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนอย่างละเอียดก่อนที่จะได้พบปะกับผู้เรียน (3) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกระทำ (4) การควบคุมชั้นเรียนในทางบวก (5) ทำความคุ้นเคยกับวัสดุและอุปกรณ์การสอน (6) สร้างความสนใจให้ผู้เรียน (7) สามารถรักษาระดับการสอนที่ดีไว้ (8) ควรให้เทคนิคการตั้งคำถามที่เหมาะสม (9) การให้รางวัลที่เหมาะสม (10) การให้ความสนใจเป็นรายบุคคล (11) ใช้เสียงให้เหมาะสม (12) มีความอดทน (13) การแต่งกายให้เหมาะสม และ (14) การปรับปรุงการใช้ภาษาและการออกเสียง

กรมวิชาการ (2533: 25-27) ได้เสนอความเชื่อหรือทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานของวิธีสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านหลักและวิธีการสอนศิลปศึกษาไว้ดังนี้

1) การสอนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาในปัจจุบันควรดำเนินการดังนี้

1.1) สอนสุนทรียศาสตร์ สอนทฤษฎีความงาม การสัมผัสชื่นชมความงามต่างๆ จากการอ่าน ศึกษาค้นคว้า ข้เขียนและผู้รู้ต่างๆ ในทางความงาม

1.2) สอนศิลปวิจารณ์ โดยให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และตัดสินข้อเด่นข้อด้อยในงานศิลปกรรมต่างๆ นั้น หรือศึกษาผลงานวิจารณ์ศิลปะของนักวิชาการศิลปะ

1.3) สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ เน้นความเป็นมาที่น่าสนใจด้านศิลปะจากการศึกษาค้นคว้า การฝึกฝนทางประวัติศาสตร์ศิลป์ เช่น สำรวจแหล่งศิลปะในท้องถิ่นอันนำมาซึ่งความเข้าใจและชื่นชม

1.4) สอนศิลปปฏิบัติ เน้นการลงมือทำงานศิลปะเพื่อเข้าใจตนเองว่ามีความสามารถในการกระทำงานให้สำเร็จได้อย่างไรจากการลงมือปฏิบัติจริง

1.5) สอนแบบบูรณาการหรือผสมผสานแกนต่างๆ ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาปัจจุบัน เช่น ศึกษาผลงานของศิลปินเด่นๆ ในอดีตเพื่อประยุกต์และสร้างสรรค์เป็นผลงานของตนเอง อันเป็นการบูรณาการประวัติศาสตร์ศิลป์เข้ากับศิลปปฏิบัติ

1.6) สอนโดยบูรณาการเข้ากับชีวิตหรือวิชาการแขนงอื่นๆ ทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เป็นต้น

2) การสอนโดยใช้สื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา ดังนี้

2.1) ใช้โสตทัศนวัสดุ เช่น TV. V.D.O. เทปเสียง สไลด์ ภาพนิ่งในการประกอบการสอนความเข้าใจ และการเรียนรู้ของนักเรียน

2.2) ใช้สื่อสารการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในห้องเรียนให้เหมาะสม เช่น ปากกาจากไม้ไผ่ พู่กันจากขนสัตว์ในห้องเรียน สีจากดิน และพืชในห้องเรียน

2.3) ใช้สื่อของจริงในห้องเรียน เช่น ศิลปะพื้นบ้าน ดินเผาถาดเกวียน ศิลปะจากลานดิน (ใช้ทรายวาดภาพ โดยเขียนภาพด้วยกาวแล้วนำทรายผสมสี มาโรยลงไปทีละสีตามที่กำหนดขอบเขตไว้) ทิวทัศน์ในห้องเรียน ธรรมชาติในห้องเรียน การนำผักผลไม้มาเป็นแบบในการศึกษาด้านศิลปศึกษา ฯลฯ

ด้านแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ในแผนการสอนตามรายวิชา เช่น การศึกษา สังเกตสัดส่วน รูปร่าง รูปทรงจากธรรมชาติ จะต้องมีการร่วมกำหนดประเด็น หัวข้อ หรือภาระงานร่วมกันเสนอแนวคิดร่วมกันเลือกจากสภาพความเหมาะสมกับความพร้อมที่สุดสำหรับการปฏิบัติ โดยมีวิธีการสอน ดังนี้ (1) สร้างความตระหนัก ด้วยการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น อภิปราย ระดมพลังสมองร่วมกันสรุปสิ่งที่ต้องการ (2) วางแผนด้วยการเลือกแนวทางที่เหมาะสม (3) กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ และ (4) ประเมินผล โดยครูผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมตามจุดประสงค์ให้ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติ คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ด้านความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการสอนศิลปศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

1) ให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยในแผนการสอนจะใช้เด็กเป็นศูนย์กลางหรือไม่กิจกรรมต่างๆ เริ่มต้นจากเด็กหรือจากครูเป็นผู้สั่งการหรือบอกให้เด็กทำ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกปฏิบัติกิจกรรมที่ถนัด สนใจ และใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างอิสระ มีความสนุกและเป็นสุขในการทำกิจกรรม

2) ให้เด็กได้ "ค้นพบ" ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการให้เด็กทำกิจกรรมต่างๆ จนกระทั่งเกิดการค้นพบด้วยตนเอง หรือเป็นการให้อิสระนักเรียนที่จะคิดสร้างสรรค์งานศิลปะที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบใคร ได้อย่างสนุกสนาน เพลิดเพลิน น่าตื่นเต้น และเป็นที่ชื่นชม

3) ให้เด็กใช้ "กระบวนการ" จนเป็นนิสัย โดยให้เด็กทำกิจกรรมเป็นกระบวนการมีขั้นตอนครบวงจร คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรือเน้นเนื้อหา วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เน้นการปฏิบัติงาน ซึ่งเหมาะสมกับการใช้ "ทักษะกระบวนการ" โดยเริ่มจากความตระหนัก สนใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงาน คิด จินตนาการ หารูปแบบเลือกสรรค์จากหลายๆ แบบ เหลือเพียงแบบที่ถูกใจที่สุด แล้ววางแผนการทำงาน เตรียมอุปกรณ์ปฏิบัติงาน ด้วยความสนุกสนานชื่นชม ตอบสนอง ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น และแสดงความรู้สึกชื่นชมเมื่อผลงานสำเร็จ รวมทั้งสามารถวิจารณ์ผลงานของตนเองได้

4) ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ผลิตเองในชุมชนหรือท้องถิ่น โดยผลิตสื่ออุปกรณ์ขึ้นมาใช้เอง และให้เด็กรู้จักหามาจากชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง หรือซื้ออุปกรณ์ราคาแพงจากร้านค้า วิชาศิลปศึกษาสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนใช้วัสดุจากท้องถิ่นมาประดิษฐ์ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ รวมทั้งการนำเศษวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์ผลงาน

จากศึกษาเอกสารด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกระบวนการสำคัญของการสอนศิลปศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงเทคนิควิธีการสอนที่เป็นระบบ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของระบบ ได้แก่ ครู นักเรียน และกระบวนการหรือแผนการสอน องค์ประกอบเหล่านี้จึงเป็นตัวป้อนที่นำไปสู่ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนต่อไป สำหรับการจัดการเรียนการสอนนี้มีนักวิชาการศึกษาเสนอแนวทางเอาไว้หลายเทคนิควิธีด้วยกัน ครูศิลปศึกษาต้องพิจารณาเลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา กิจกรรม โดยคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพราะการเรียนการสอนวิชานี้มีความแตกต่างจากการสอนวิชาสามัญอื่นๆ เนื่องจากวิชาศิลปศึกษาส่วนมากจะเน้นในด้านทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์เป็นสำคัญ ดังนั้น การนำเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องมาใช้สอน จะช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในการสอนและช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี

4. สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา

สื่อการสอนเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดข้อสนเทศ หลักการและความคิดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อการเรียนที่เหมาะสมอาจมีผลเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จินตภาพ และเป็นสื่อกลางการเรียนรู้ได้ในขณะเดียวกัน (ชัยขงค์ พรหมวงศ์ และคนอื่นๆ. 2520: 95) สื่อการสอนเป็นเครื่องช่วยที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท มีทั้งประเภทที่เป็นเอกสารและประเภทอุปกรณ์ ผู้ใช้โดยเฉพาะครูต้องตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รู้จักวิธีการจัดทำ จัดหาวิธีการใช้ ตลอดจนการเลือกใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะวิชาและกิจกรรมที่จัดให้กับผู้เรียน อนึ่งในการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนนั้น ครูต้องจัดให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกและใช้สื่อในการจัดกิจกรรมด้วยตนเองด้วย เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุดครูควรมีการจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์ ดังนี้ (1) ครูควรมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการจัดทำ หรือจัดหาสื่อประกอบการเรียนการสอน โดยเน้นการใช้วัสดุในท้องถิ่น จัดทำจัดเก็บง่าย และการประหยัดทั้งในด้านราคาและปริมาณที่ใช้ (2) ครูควรเข้าใจวิธีการเลือกใช้สื่อ ทั้งประเภทเอกสารและ/หรืออุปกรณ์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะและธรรมชาติของวิชาที่สอน รวมทั้งลักษณะของกิจกรรม วัย และความรู้พื้นฐานของผู้เรียนด้วย (3) ครูควรวางแผนการจัดทำสื่อการเรียนการสอน ซึ่งอาจวางแผนทั้งโรงเรียนหรือเฉพาะกลุ่ม หรือหมวดวิชา อาจมีการร่วมกันทำสื่อการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้าก่อนจัดการเรียนการสอน (4) ครูควรเตรียมจัดหาจัดทำสื่อล่วงหน้าก่อนทำการสอน และควรมีการทดลองใช้ก่อนที่จะนำมาใช้ประกอบการสอนจริง เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความเหมาะสมของการใช้ (5) ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม หรือจัดเตรียมจัดหาสื่อหรืออุปกรณ์ด้วยตนเอง สำหรับใช้ประกอบการจัดกิจกรรมของผู้เรียนแต่ละกลุ่มหรือแต่ละคน (6) ครูควรเตรียมและเลือกใช้สื่ออย่างหลากหลายไม่ควรใช้สื่อประเภทเดียว และ (7) ครูควรเตรียมการจัดหาสื่อการเรียนการสอนและอุปกรณ์ไว้ในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าได้อย่างสะดวกและเกิดนิสัยการค้นคว้าหาความรู้ (กรมวิชาการ. 2533: 19)

ส่วนประเภทของสื่อการสอนศิลปศึกษา วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 125) ได้จัดแบ่งประเภทของสื่อการสอนตามหน้าที่การใช้ของสิ่งนั้นๆ ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ประเภทของสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ แล้วช่วยขยายความรู้ ความคิด และความเข้าใจของผู้เรียน ผลจากการรับรู้นั้นจะมีผลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยตรงหรือไม่ก็ได้ สื่อการสอนในลักษณะนี้คือ วัสดุ อุปกรณ์ และการสาธิต สื่อเหล่านี้จะช่วยขยายเนื้อหาสาระ

ทางศิลปะ และเมื่อถึงโอกาสที่ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมศิลปะ ความรู้ความคิดและความเข้าใจ เหล่านั้นจะมีผลต่องานศิลปะทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ

2) ประเภทของสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ เพื่อเป็นสิ่งคล่องในการแสดงออกและการสร้างสรรค์งานศิลปะ สื่อการสอนในลักษณะนี้จะทำหน้าที่กระตุ้นการรับรู้ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ การกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความคิดและจินตนาการ แสดงออกมาเป็นงานศิลปะ สื่อการสอนชนิดนี้คือ วัตถุต่างๆ เช่น คน หุ่นนิ่ง ทิวทัศน์ ฯลฯ

3) ประเภทของสื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ แล้วเกิดความรู้ ความคิด และความเข้าใจขึ้น ผลจากการปฏิบัติคือ ผลงานศิลปะตามเป้าหมายของการใช้สื่ออื่นๆ สื่อชนิดนี้ได้แก่ การทดลองและปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ซึ่งการเสนอสื่อนี้จะมีสภาพเป็นนามธรรมและปฏิบัติงานด้วยสื่อวัสดุที่เป็นรูปธรรม

การเลือกใช้สื่อการสอนย่อมขึ้นอยู่กับตัวสื่อเป็นหลัก ซึ่งสื่อการสอนศิลปศึกษาที่ดี ควรจะประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้ คือ (1) เป็นสื่อที่ตรงกับเนื้อหาการสอน (2) เป็นสื่อที่มีรูปแบบและเนื้อหาเร้าความสนใจ (3) เป็นสื่อที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด (4) เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะและการรับรู้ (5) เป็นสื่อที่คุ้มค่ากับเวลาและการลงทุน และ(6) เป็นสื่อที่ประหยัดหรือใช้วัสดุในท้องถิ่น สำหรับประเภทของอุปกรณ์การสอนที่ได้ผลมากที่สุดตามลำดับไปถึงที่ได้ผลน้อยที่สุดนั้น มีดังต่อไปนี้ อุปกรณ์ของจริง อุปกรณ์จำลองหรือหุ่นจำลอง การแสดงละคร การสาธิต แสดงวิธีการให้เด็กดู การพาไปศึกษานอกสถานที่ หัตถสาจร การแสดงนิทรรศการ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ภาพนิ่ง แผนภูมิ รูปทรง ภาพผนัง การบอกให้ทราบว่าคุณสมบัติดังกล่าวอาจจะมีผลหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่ากิจกรรมที่สอนนั้นควรใช้อุปกรณ์การสอนประเภทใด และต้องกำหนดช่วงเวลาให้เหมาะสมเพื่อนักเรียนได้สนใจสม่ำเสมอ (อารี สุทธิพันธุ์, 2515: 133)

จากที่ได้กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สื่อการสอนมีหลายประเภท มีทั้งประเภทที่เป็นวัสดุ เครื่องใช้ และเทคนิคหรือวิธีการต่างๆ ครูจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องใช้สื่อการสอน ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รู้จักเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชาและวุฒิภาวะของผู้เรียน นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมและใช้สื่ออีกด้วย

5. การวัดผลและประเมินผลศิลปศึกษา

การวัดและประเมินผลในวิชาศิลปศึกษามีลักษณะแตกต่างออกไปจากวิชาอื่นๆ ตามธรรมชาติของวิชา สิ่งที่ครูศิลปศึกษาน่าจะถือเป็นหลักในการประเมินผลนั้น คือ การให้ความสำคัญต่อพัฒนาการแห่งประสบการณ์ที่ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับระหว่างที่ผลิตผลงานศิลปะนั้นๆ การประเมินจึงต้องคอยหมั่นสังเกตผลงานของนักเรียนและตัวนักเรียนด้วย จึงจะสามารถประเมินผล

พัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ดังที่ ประภัสสร นิยมธรรม (2522: 50-55) ได้ศึกษาและสรุปว่าการวัดผลในรายวิชาศิลปศึกษาก็คือ การจัดการพัฒนาการของผู้เรียนในด้านความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ การรับรู้ อารมณ์ สติปัญญา สังคม และการวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความซาบซึ้งในศิลปะ ทักษะ ทักษะ และการนำไปใช้

การวัดผลมักวัดตามความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของวิชา ที่ระบุไว้ในหลักสูตรหรือตามที่ครูผู้สอนได้กำหนดขึ้น ซึ่งมีความมุ่งหมายหลัก 3 ประการ ที่จะนำไปใช้ในการวัดผลการสอนคือ ความมุ่งหมายทางด้านความรู้ ทางด้านทักษะ และทางด้านเจตคติ (อารี สุทธิพันธุ์, 2522: 185) เนื่องจากวิชานี้มีองค์ความรู้ในเชิงคุณภาพ (Qualitative knowledge) มุ่งส่งเสริมความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลจึงมีลักษณะยืดหยุ่น จะให้เที่ยงแท้แน่นอนคงเช่นวิชาที่มีองค์ความรู้เชิงปริมาณไม่ได้ (Quantitative knowledge) การวัดผลจึงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอนนัก ครูผู้สอนจะต้องใช้ความพยายามหลายๆ วิธี และติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ (เลิศ อานันทนนะ, 2523: 29)

การวัดผลและประเมินผลวิชาศิลปศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลได้นั้น นอกจากครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาจะปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลตามหลักสูตร และมีความเข้าใจในธรรมชาติของวิชาศิลปศึกษาแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเลือกใช้เครื่องมือหรือวิธีวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาศิลปศึกษา วิธีการวัดผลและประเมินผลวิชาศิลปศึกษาที่นิยมใช้อยู่พอสรุปได้ดังนี้

วิธีที่ 1 การทดสอบ (Testing) เป็นวิธีการวัดและประเมินผลที่สำคัญและใช้มากในการวัดพฤติกรรมทางสมอง (Cognitive domain) การทดสอบวิธีนี้จะช่วยให้ผู้สอนทราบถึงสมรรถภาพของผู้เรียน แต่วิธีนี้ไม่เหมาะสมกับการวัดและประเมินผลงานศิลปะของผู้เรียน

วิธีที่ 2 การสังเกต (Observation) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้ คือ ครูศิลปศึกษาเป็นผู้สังเกตดูความตั้งใจของผู้เรียน ตั้งแต่การสนใจการสอนของครูและการตั้งใจปฏิบัติงานจนสำเร็จ

วิธีที่ 3 การสัมภาษณ์ (Interview) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้ คือ ครูศิลปศึกษาและนักเรียนสนทนากันอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะทำให้นักเรียนและครูได้พบข้อเท็จจริงบางประการ เช่น บุคลิก ทักษะ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของผู้เรียน

วิธีที่ 4 เทคนิค 5 ระดับคะแนน (The five-piles technique) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้ ครูศิลปศึกษานำผลงานของนักเรียนมาเปรียบเทียบกัน แล้วจัดคุณภาพของผลงานเป็น 5 กลุ่มแล้วให้คะแนนตามคุณภาพของผลงานแต่ละกลุ่ม ซึ่งวิธีการนี้ระดับคะแนนขึ้นอยู่กับครูเป็นผู้เลือก

วิธีที่ 5 การประเมินผลโดยการสะสมคะแนนตามเกณฑ์ (Evaluation by cumulation of scaled criteria) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้ คือ ครูศิลปศึกษานำผลงานของนักเรียนมา

เปรียบเทียบกัน และให้คะแนนในแต่ละเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ (1) ความเป็นต้นแบบ (2) ความสมดุลย์ (3) พื้นผิว (4) ความขัดแย้ง (5) ความหลากหลาย (6) แสงเงา (7) ความสะอาด เป็นต้น แล้วนำคะแนนสะสมในแต่ละเกณฑ์มารวมเป็นคะแนนตัดสินให้ระดับคะแนน วิธีการนี้เหมาะสำหรับให้คะแนนเพื่อการตัดสินการประกวดผลงานศิลปะ

วิธีที่ 6 การวิจารณ์ (The critique) มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้ คือ ให้นักเรียนเจ้าของผลงานอธิบายและวิจารณ์ผลงานศิลปะของตนเอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในกลุ่มนักเรียน วิธีการนี้นักเรียนที่มีทักษะในการพูดจะได้เปรียบกว่านักเรียนที่ขาดทักษะในการพูด ครูจะต้องให้คะแนนด้วยความยุติธรรม

วิธีที่ 7 การประชุมเป็นรายบุคคล (Private conference) เป็นวิธีการวัดและประเมินผลที่สืบเนื่องจากการวิจารณ์ มีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้คือ ครูศิลปศึกษาและนักเรียนจะประชุมเป็นรายบุคคล เพื่อให้นักเรียนเจ้าของผลงานได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอธิบายถึงแนวความคิดและวิธีการสร้างผลงานศิลปะของตนเองอย่างเต็มที่ โดยไม่ได้รับการรบกวนจากผู้เรียนคนอื่นๆ

การประเมินผลการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น เป็นการนำเอาข้อมูลของการวัดผลมาประมวลและวินิจฉัย เพื่อส่งเสริมแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีต่อไป การประเมินผลการเรียนวิชาศิลปศึกษาที่สำคัญ คือ การวัดพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่างๆ และการวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาจำแนกได้ ดังนี้ (1) การวัดพัฒนาการด้านต่างๆ แบ่งได้เป็น 7 หมวด คือ พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพ พัฒนาการทางการรับรู้ พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านกาย และพัฒนาการทางด้านสังคม (2) การวัดพฤติกรรมด้านต่างๆ แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านความเข้าใจ ด้านความคิดและการออกแบบ ด้านศิลปนิยม ด้านเจตคติและความสนใจ ด้านทักษะและการนำไปใช้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์, 2529: 131-136)

สงบ ถักษณะ (2534: 44) ระบุถึงการวัดผลและประเมินผลทักษะกระบวนการไว้ว่า ปกติการวัดผลในคุณลักษณะทักษะกระบวนการนั้น อาจวัดได้ 3 ส่วน คือ

1) ส่วนความรู้ความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยมีข้อมูลประกอบเป็นเหตุเป็นผล มีเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือ ประกอบการประเมินทางเลือกหรือประเมินผลรวมสามารถหาทางเลือกหรือกำหนดขั้นตอนปฏิบัติได้สอดคล้องกับผลที่ต้องการ เป็นต้น

2) ส่วนการปฏิบัติ เช่น ปฏิบัติอย่างมีแผน ปฏิบัติเป็นขั้นตอนครบถ้วน ปฏิบัติไปตรวจสอบไปและปรับปรุงไป เป็นต้น

3) ส่วนความรู้สึก เช่น เห็นโทษ เห็นข้อบกพร่องของสิ่งที่ไม่เหมาะสม เห็นคุณค่า ความสำคัญและพอใจที่จะมีเป้าหมาย ยกระดับการคิด การปฏิบัติให้ดีขึ้น ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็น

หลากหลาย มีความเป็นระบบระเบียบ ใช้เหตุผลเสมอ พอใจในผลงานการกระทำที่สำเร็จด้วยตนเอง แสดงความสนใจพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น ทั้งนี้อาจอาศัยสถานการณ์ในกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นสื่อกลางกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรม หรือใช้แบบวัดผลที่สร้างองเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน หรือใช้สถานการณ์อิสระจากบทเรียนเป็นกรณีตัวอย่างขมา สร้างแบบวัดผลให้นักเรียนได้คิด ได้วิเคราะห์และตอบคำถามได้

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2533: 22-23) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล ไว้ในทักษะกระบวนการขั้นที่ 6 ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติว่าความสำเร็จของภาคปฏิบัติ การฝึกทักษะนิสัยขึ้นอยู่กับความชื่นชมความสำเร็จในตอนแรกๆ เป็นอันมาก ศิลป นาฏศิลป์ ดนตรี พลศึกษา ถ้าขาดซึ่งความชื่นชม ความยินดี ความรู้สึกประสบผลสำเร็จเหล่านี้แล้ว ทักษะเหล่านี้ก็จะไม่รุดหน้าไปสู่มีอาชีพได้เลย การสอนจึงต้องเสริมสร้างในส่วนนี้ให้มากและเป็นประจำ

จากการวัดผลและประเมินผลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาจำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผล เพื่อให้ทราบถึงความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นจากการเรียนและการปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อนักเรียนและการสอนของครู เพราะนักเรียนจะได้ทราบความสามารถของตน และช่วยให้ครูได้คิดแก้ไขปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ผลของการวัดผลและประเมินผลยังจะช่วยให้เกิดการสนใจ ส่งเสริมความสนใจในการเรียนและการเลือกแนวทางการศึกษาได้ถูกต้องอีกด้วย

การ ฝึ กอบร ม

การฝึ กอบร มเป็นกระบวนการหรือวิธีการที่จะพัฒนาให้บุคคลมีความรู้ มีทักษะ และมีทัศนคติที่ดีต่องานที่ปฏิบัติ และได้มีผู้ให้ความหมายการฝึ กอบร มไว้หลากหลาย เช่น ธีรวัช บุษยโสภณ (2527: 89) ได้ให้ความหมายของการฝึ กอบร มไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาบุคคลในองค์การเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ส่วนผลของการฝึ กอบร มจะได้มากหรือน้อยเพียงใด ต้องอาศัยการทดสอบติดตามผลและการย้อนกลับของข่าวสารในการทำงาน ส่วน ไพยคม วงษ์สารศรี (2530: 153) กล่าวว่า การฝึ กอบร ม หมายถึง วิธีการในการเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความสามารถ ความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนความรู้สึ กต่างๆ

สรุปได้ว่า การฝึ กอบร ม หมายถึง กระบวนการที่มุ่งพัฒนาบุคลากรในองค์การให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และความคิดสร้างสรรค์ที่ดี เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาองค์การให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน คือ หลักสูตร ซึ่งการจัดฝึกอบรมเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งในการจัดการศึกษา ดังนั้น การฝึกอบรมจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ต้องมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทาง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการฝึกอบรม กฤษ อัมโภชน์ (2520: 55) ระบุว่า การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 10 ประการ ดังนี้ (1) การทบทวนความจำเป็นในเรื่องการฝึกอบรม (2) การระบุภารกิจที่เป็นปัญหา (3) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม (4) การวิเคราะห์ภารกิจกับเกณฑ์เพื่อหาระดับความสำคัญ (5) การกำหนดหัวข้อวิชาหรือหมวดวิชา (6) การกำหนดวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชา (7) การกำหนดแนวทางอบรม (8) การกำหนดเทคนิคในการฝึกอบรม (9) การกำหนดระยะเวลาของหัวข้อวิชาและหลักสูตร และ (10) การเรียงลำดับหัวข้อวิชาและกำหนดการฝึกอบรม

น้อย ศิริโชติ (2524: 49) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 10 ขั้นตอนดังนี้ (1) การวิเคราะห์ระบุความจำเป็นของการฝึกอบรม (2) กำหนดหัวข้อวิชาและหมวดวิชา (3) การจัดลำดับเนื้อหาวิชา (4) การกำหนดวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชา (5) การกำหนดเทคนิคการฝึกอบรม (6) การกำหนดระยะเวลาของแต่ละวิชา (7) การกำหนดวิทยากร (8) การเตรียมเอกสาร และ (9) การจัดทำตารางฝึกอบรม

เริงลักษณ์ โรจน์พันธ์ (2529: 25-27) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในการฝึกอบรมเป็นขั้นตอนที่ 2 ที่กระทำต่อเนื่องจากการหาความจำเป็นในการฝึกอบรม องค์ประกอบของหลักสูตรในการฝึกอบรมควรประกอบด้วย

1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม ควรเลือกและรวบรวมเอาเฉพาะงานและพฤติกรรมที่เหมาะสมมาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม โดยเขียนขึ้นในรูปของการปฏิบัติ คือ อธิบายอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องสามารถปฏิบัติได้ เมื่อการฝึกอบรมสิ้นสุดลง

2) หมวดวิชาที่จะทำการฝึกอบรมอาจจะมีหมวดเดียว หรือหลายๆ หมวดก็ได้แล้วแต่ความจำเป็นของการฝึกอบรมแต่ละโครงการ และสนองความจำเป็นนั้น

3) รายละเอียดของหัวข้อวิชา จากหมวดของวิชาที่กำหนดไว้แล้วนำมาแยกแยะในรายละเอียดว่าควรจะมีหัวข้อย่อยอะไรบ้าง เพื่อให้ขอบข่ายเรื่องที่จะฝึกอบรมชัดเจน เมื่อกำหนดหัวข้อวิชาต่างๆ แล้วนำมาจัดเรียงลำดับให้ต่อเนื่องสอดคล้องกัน เพื่อให้แนวความคิดและทักษะเหล่านั้นได้พัฒนาขึ้นอย่างมีระเบียบ

4) กำหนดการฝึกอบรม คือ การกำหนดแผนในรายละเอียด เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอน และผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มองเห็นหลักสูตรโดยส่วนรวมว่า จะต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง และใช้เวลาเท่าใด การกำหนดการฝึกอบรมจะต้องพิจารณาเทคนิคหรือวิธีการให้เหมาะสมกับแต่ละหัวข้อที่กำหนดไว้แล้ว

นอกจากนี้ยังควรนำสิ่งเหล่านี้มาพิจารณา คือ (1) วัตถุประสงค์ของวิชาต้องการเน้นหนักให้เกิดพฤติกรรมด้านใด (2) ผู้รับการฝึกอบรมเป็นใครระดับความรู้พื้นฐานประสบการณ์ความสามารถเป็นอย่างไร (3) สิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรม เช่น สถานที่เพียงพอหรือไม่ (4) ระยะเวลาที่กำหนดให้มีมากน้อยเพียงใดเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการสอนหรือไม่ และ (5) วิทยากร เนื่องจากกิจกรรมการสอนบางอย่างที่ต้องการผู้ชำนาญหรือมีทักษะซึ่งจะหาได้หรือไม่

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมจะต่างกับหลักสูตรทั่วไป กล่าวคือ หลักสูตรการฝึกอบรมเป็นเพียงการพัฒนาบุคคลเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานยิ่งขึ้น ส่วนหลักสูตรการเรียนการสอนจะมุ่งพัฒนา และเป็นหลักสูตรต่อเนื่องโดยใช้ระยะเวลายาวนานเป็นสำคัญ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมควรมีขั้นตอน ดังนี้ (1) สำรวจความต้องการ (2) กำหนดวัตถุประสงค์ (3) กำหนดหมวดวิชาที่จะทำการฝึกอบรม (4) รายละเอียดเนื้อหา และ (5) กำหนดการฝึกอบรม

เครือวัลย์ ลิ้มอภิชาติ (2531: 69) ได้เสนอรูปแบบการสร้างหลักสูตรในโครงการฝึกอบรมและพัฒนาไว้ว่า หลักสูตรในโครงการฝึกอบรมและพัฒนาโดยทั่วไปมีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) วิชาที่จะทำการฝึกอบรมและพัฒนาแบ่งออกเป็นหมวดๆ (2) วัตถุประสงค์ของรายวิชา (3) แนวการฝึกอบรมและพัฒนาของแต่ละรายวิชา (4) เทคนิคหรือวิธีการฝึกอบรมและพัฒนา (5) ระยะเวลาในการฝึกอบรมและพัฒนา และ (6) กำหนดการฝึกอบรมและพัฒนา

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คือ การกำหนดสาระสำคัญ วิธีการ และเนื้อหาในการฝึกอบรม โดยคำนึงถึงผู้เข้ารับการฝึกอบรม และสิ่งที่จะนำมาช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ของการฝึกอบรม เช่น คำนึงถึงปัญหาความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเนื้อหาวิชา วิธีดำเนินการและกิจกรรมการฝึกอบรม ที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และมีทัศนคติ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่นั่นเอง

2. เทคนิคการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรในองค์กรนั้นๆ ให้เกิดประโยชน์ และองค์ประกอบสำคัญของการฝึกอบรมที่ช่วยให้บุคคลผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้นั้น นับว่าเทคนิคการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งต่างก็มีประสบการณ์มาบ้างแล้วให้มีความรู้เพิ่มขึ้นจะต้องใช้

เทคนิคการอบรมเป็นสำคัญ ในการนำการฝึกอบรมมาพัฒนาบุคลากรขององค์การหรือหน่วยงาน นั้น แต่ละครั้งอาจมีเทคนิคและวิธีดำเนินการฝึกอบรมที่แตกต่างกันไป ซึ่ง สมพงศ์ เกษมสิน (2523: 193) เสนอว่า การเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน และความชำนาญ หรือทักษะของผู้ดำเนินการอภิปราย โดยทั่วไปไม่ใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งโดยเฉพาะ นิยมใช้สองวิธี หรือมากกว่ามาผสมผสานกันเพื่อให้บังเกิดผลดีแก่การฝึกอบรม เนื่องจากเทคนิควิธีในการฝึกอบรม เป็นวิธีที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ

พรรณราย ทรัพย์ประภา (2529: 284) เสนอว่า วิธีที่ใช้ในการฝึกอบรมมีหลายวิธี แต่ละวิธีมีเทคนิคและข้อดีข้อเสียต่างๆ กัน ผู้บริหารการฝึกอบรมจำเป็นต้องทำความรู้จักกับ เทคนิคแต่ละชนิด เพื่อจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ต่างๆ ของการฝึกอบรมแต่ละครั้ง ซึ่งอาจเลือกใช้วิธีต่างๆ ได้ดังนี้ (1) การบรรยาย (Lecture) (2) การสาธิต (Demonstration) (3) ภาพยนตร์และโทรทัศน์ (Films and T.V.) (4) การสอนแบบโปรแกรม (Programmed instruction) (5) สถานการณ์จำลองและเครื่องช่วยฝึก (Simulators and training aids) (6) การประชุม (Conference) (7) การฝึกการรับรู้ (Sensitivity training) (8) การศึกษารายกรณี (Case study) (9) การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) (10) เกมบริหาร (Management games) และ (11) วิธีการอื่นๆ (Other methods)

ธงชัย สันติวงษ์ (2539: 201) ได้ให้ข้อเสนอแนะที่ช่วยให้การฝึกอบรมสมบูรณ์ขึ้น 2 ประการ สรุปได้ดังนี้ ประการแรกการเตรียมเอกสารเกี่ยวกับการจัดอบรม ควรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบเรื่องในส่วนรวมอย่างกว้างๆ ก่อน เพื่อให้เห็นภาพรวมก่อนที่จะศึกษาในรายละเอียดต่อไป เรื่องที่นำเสนอควรเขียนอธิบายสั้นๆ ให้ได้ใจความ ใช้ภาษาที่อ่านง่าย เข้าใจง่าย มีตัวอย่างประกอบที่ชัดเจน มีภาพที่สื่อความหมายได้ตรงกับเนื้อเรื่อง เรื่องที่นำเสนอเรียงลำดับต่อเนื่องกัน โดยตลอด ประการที่สองการใช้เทคนิควิธีถ่ายทอดความรู้ในขณะฝึกอบรม โดยการสร้างบรรยากาศ การฝึกอบรมให้เหมือนกับการปฏิบัติงานจริงๆ มีการทดลองฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งจะเป็นตัวอย่างที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้ทราบถึงปัญหาและรู้ถึงแนวทางในการแก้ปัญหาเมื่อได้นำกลับไปปฏิบัติ นอกจากนี้ควรกระตุ้นและจูงใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการฝึกอบรม สำหรับเทคนิคในการฝึกอบรมอาจแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (1) เทคนิคการฝึกอบรมโดยวิทยากรเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ วิธีการบรรยาย ถือว่าวิทยากรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ แต่เพียงผู้เดียว (2) เทคนิคการฝึกอบรมโดยถือว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางของการเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันเองมากกว่าที่จะมาจากวิทยากร แต่เพียงผู้เดียวทำให้ได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น ได้แก่ เทคนิคการสัมมนา การอภิปราย และ

การทดลองเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น และ (3) เทคนิคการฝึกอบรมโดยผสมระหว่างเทคนิคการยึด วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การอภิปรายเป็นคณะ หรือการบรรยาย เป็นชุด เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่าเทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรมแต่ละครั้งนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ถ้าต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ก็อาจใช้เทคนิคแบบบรรยาย หรือถ้าต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดทักษะก็อาจใช้เทคนิคการฝึกปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในการฝึกอบรมจะเฉพาะเจาะจงว่าใช้เทคนิคนั้นๆ ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะอย่างน้อยความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้บรรยายหรือวิทยากรจำเป็นจะต้องคัดเลือกเทคนิควิธีการสอน ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่ปฏิบัติการสอนหรือบรรยายภาควิชาในการสอน และ/หรือการทำกิจกรรมนั้นๆ

3. วัตถุประสงค์การฝึกอบรม

การฝึกอบรมจะให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายได้นั้น วัตถุประสงค์เปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของวัตถุประสงค์การฝึกอบรม ดังนี้

กฤษ อัมโภชน (2520: 16) ให้ความหมายของวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม หมายถึง สิ่งที่กำหนดไว้ไว้ในโครงการฝึกอบรมนั้นๆ ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปในลักษณะและระดับใด จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาคือเป็นความจำเป็นในการฝึกอบรมได้

เปรี๊ยะ กุมุท (2520: 2) ระบุว่า ประเภทและวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมแบ่งได้ 2 ประการ ดังนี้ (1) การฝึกอบรมก่อนประจำการ (Pre-service training) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เขาสามารถปรับตัวและคุ้นเคยกับสถานที่ กระบวนการทำงาน และบุคลากรที่จะต้องสัมผัสพบภาพในการทำงานกันต่อไป และ (2) การฝึกอบรมบุคลากรประจำการ (In-service training) วัตถุประสงค์เป็นการฝึกอบรมหรือการสอน ที่จัดเป็นพิเศษหรือจัดให้เฉพาะคนที่ทำงานอยู่แล้ว รวมทั้งบุคคลในวงการอาชีพต่างๆ โดยมุ่งที่จะเพิ่มพูนความสามารถของคนเหล่านั้น

สมบุญ ดันยะ (2524: 27) ศึกษาความมุ่งหมายหลักของการฝึกอบรมครูประจำการ คือ การให้ครูประจำการได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพครูซึ่งตนยังไม่มี หรือมีอยู่บ้างแต่ไม่เพียงพอที่จะทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร วัตถุประสงค์อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมในการฝึกอบรมแก่บุคลากรในองค์การให้บรรลุเป้าหมายของระดับความรู้ ความสามารถ เจตคติ เพื่อที่จะให้บุคคลผู้เข้ารับการอบรมสามารถปฏิบัติได้ตามพฤติกรรมที่กำหนดไว้

นพพจน์ บุญจิตราดุลย์ และทักษิณี สุขเมธี (2525: 212) ได้เสนอแนะว่า วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมจะต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญ คือ (1) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะ (2) การถ่ายทอดความรู้ (3) ปรับปรุงความเข้าใจ (4) เปลี่ยนแปลงเจตคติและค่านิยม และ (5) เป็นการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ ส่วนอาชวัน วายวานนท์ และวินิต ทรงประทุม (2517: 107) ได้ระบุถึงองค์ประกอบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมน่าจะประกอบด้วยสิ่งสำคัญๆ ดังนี้ (1) เพื่อเพิ่มพูนผลผลิต (2) เพื่อเพิ่มทักษะและความรู้ (3) เพื่อสร้างนิสัยในการทำงาน (4) เพื่อปรับปรุงเจตคติที่ดีต่องาน เพื่อให้การทำงานเป็นทีมและมีขวัญในการทำงาน

ดังนั้น - วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมจึงต้องประกอบด้วย 3 พฤติกรรมหลัก คือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ถ้าผู้เข้ารับการอบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์หลักดังกล่าวข้างต้นแล้ว เชื่อว่าจะทำให้ผลผลิตขององค์การเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน ตลอดจนบรรยากาศในการทำงานจะเป็นไปด้วยดี มีการร่วมมือร่วมใจในการทำงาน และทำให้องค์การนั้นๆ เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

4. ประโยชน์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมในปัจจุบันเป็นเครื่องมือใช้สำหรับพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานของภาครัฐบาลและภาคเอกชน จริงอยู่การฝึกอบรมในแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณมากมาย แต่ถ้าในหน่วยงานนั้นๆ รู้จักสร้างบรรยากาศในการทำงาน และนำทรัพยากรบุคคลที่ผ่านการฝึกอบรมมาใช้ในการปฏิบัติงานแล้ว จะทำให้หน่วยงานมีความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีและได้รับประโยชน์

กิติ ตยัคคานนท์ (2520: 28-29) ได้ระบุถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมไว้ 6 ประการ ดังนี้ (1) การฝึกอบรมจะกระตุ้นให้ผู้รับการฝึกอบรมสนใจปฏิบัติงานและรักงานมากขึ้น สามารถนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้ทำให้ระบบการทำงานมีประสิทธิภาพสูง มีการประสานงานดีขึ้น (2) ทำให้เกิดการประหยัดลดความสิ้นเปลือง เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานทำงานผิดพลาดน้อยลง (3) ลดเวลาการเรียนรู้งานให้น้อยลง (4) แบ่งเบาภาระของผู้บังคับบัญชาได้มากขึ้น (5) ช่วยเวลาทำงานให้สั้นเข้าไม่จำเป็นต้องทำงานล่วงเวลา และ (6) กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าของตน

X (เรืองลักษณ์ โรจน์พันธ์ (2529: 9) สรุปถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมไว้ดังนี้

- 1) การฝึกอบรมทำให้วิธีปฏิบัติงานดีขึ้น
- 2) การฝึกอบรมช่วยลดค่าใช้จ่าย แรงงาน และเวลาปฏิบัติงานน้อยลง
- 3) การฝึกอบรมช่วยลดเวลาเรียนรู้วิธีการปฏิบัติงานให้น้อยลง
- 4) การฝึกอบรมช่วยแบ่งเบาภาระการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชา เพราะผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วย่อมจะรู้และเข้าใจวิธีการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีและถูกต้อง

5) การฝึกอบรมทำให้สายการบังคับบัญชา การควบคุม การบริหาร การติดต่อประสานงาน และความร่วมมือดีขึ้น ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน

- 6) การฝึกอบรมช่วยส่งเสริมจิตใจและศีลธรรมของผู้ปฏิบัติงานได้ดี
 - 7) การฝึกอบรมกระตุ้นเตือนผู้ปฏิบัติงานให้ปฏิบัติงาน เพื่อความก้าวหน้าในการทำงานของตนตามปกติ การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งและการโยกย้ายข้าราชการในหน่วยงาน ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วมักจะได้รับการพิจารณาก่อนเพราะถือว่าเป็นผู้ที่รู้งาน
 - 8) การฝึกอบรม ช่วยทำให้ระบบและวิธีการทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น รู้จักนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมมาพิจารณาความผิด-ถูกในการปฏิบัติงาน จะช่วยให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา
- อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมฝึกอบรมย่อมเกิดประโยชน์ ทั้งต่อองค์กรและบุคลากร ในองค์กรส่งเสริมให้การบริหารงาน และการดำเนินงานมีประสิทธิภาพทันต่อความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บังคับบัญชา และหน่วยงานที่รับผิดชอบอีกด้วย

5. กระบวนการในการฝึกอบรม

การจัดฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จะต้องมีการดำเนินงานตามลำดับขั้นต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่ต้นจนจบ และแต่ละขั้นตอนก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ถ้าการดำเนินการขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดผิดพลาดหรือบกพร่อง ก็อาจทำให้การฝึกอบรมล้มเหลวได้ ดังนั้น ผู้จัดการฝึกอบรมจึงควรศึกษากระบวนการฝึกอบรมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ให้ครบถ้วน และให้สัมพันธ์กับกระบวนการในการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ คือ (1) การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม (2) การสร้างหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาของหลักสูตร การจัดลำดับเนื้อหา และการกำหนดการฝึกอบรม (3) การเสริมหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดและการเลือกวิทยากร การกำหนดตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรม การกำหนดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก และการกำหนดและการจัดหางบประมาณ (4) การดำเนินการฝึกอบรม และ (5) การประเมินผลและการติดตามผลการฝึกอบรม ขั้นตอนทั้งหมดนี้ผู้จัดการฝึกอบรมต้องพิจารณาดำเนินการเป็นลำดับขั้นไป (เริงลักษณะ โรจนพันธ์. 2529: 12-13)

6. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม

ความจำเป็นในการฝึกอบรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นเนื่องจากมีปัญหาข้อขัดข้องในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ที่ต้องมีการดำเนินการแก้ไขด้วยการฝึกอบรม เพื่อแก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่หน่วยงานหรือองค์กรประสบอยู่ อันจะช่วยให้หน่วยงานหรือองค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมและสร้างผลงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ โดยนำกระบวนการและวิธีการปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมให้กับบุคลากรในสังกัด ซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้องถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมไว้ ดังนี้

เดชา แก้วชาญศิลป์ (2516: 2) ให้ความหมายของความจำเป็นในการฝึกอบรมว่า หมายถึง สภาพการณ์หรือปัญหาซึ่งต้องการดำเนินการหรือแก้ไขด้วยการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถบรรลุ จุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ได้ หรือความจำเป็นในการฝึกอบรมขององค์การหนึ่งองค์การใดก็คือ สภาพการณ์หรือปัญหาที่เกี่ยวกับบุคคลในองค์การ ซึ่งต้องการดำเนินการ หรือแก้ไขด้วยการฝึกอบรม เพื่อให้องค์การสามารถดำเนินไปบรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ได้ดี

วิเชียร ชิวพิมาย (2528: 76) ได้ให้ความหมายของความจำเป็นในการฝึกอบรมว่า หมายถึง การวิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นการศึกษาสภาพของปัญหา หน่วยงานหรือ องค์การที่จะต้องได้รับการปรับปรุงและพิจารณาวิเคราะห์ เช่น การแก้ไขด้วยวิธีการจัดฝึกอบรม ในการวิเคราะห์ด้วยสายตาที่กว้างไกลและรอบคอบ

มัลลิก เวชชาชีวะ (ม.ป.ป.: 1) ได้ให้ความหมายความจำเป็นในการฝึกอบรมว่า หมายถึง สถานการณ์ หรือปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อผลสำเร็จของงาน ที่อาจแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม นอกจากนี้ ความจำเป็นในการฝึกอบรมอาจเนื่องมาจากความต้องการฝึกอบรม เพื่อให้แต่ละคนทำงานตามหน้าที่ของตนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของคนในองค์การเพื่อให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์

ดังนั้นความจำเป็นในการฝึกอบรมจึงเป็นสิ่งสำคัญ หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญในการจัดการฝึกอบรม พอสรุปได้ว่า ความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นการแก้ปัญหของ องค์การ หรือการพัฒนานุเคราะห์ในองค์การให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ดังนั้น การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นที่ละเอียด อ่อน ซึ่งการจัดการฝึกอบรมจะต้องสนองตอบบุคคลในด้านของความจำเป็นจริงๆ มิใช่ความ ต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังที่ กรมสามัญศึกษา (2532: 11) ได้เสนอวิธีสำรวจความต้องการ และความจำเป็นในการฝึกอบรมว่า อาจจะใช้วิธีวิเคราะห์ได้ 7 รูปแบบ ดังต่อไปนี้ (1) สัมภาษณ์ ทั้งไม่เป็นทางการและเป็นการทาง (Informal and formal interviews) (2) สังเกต (Observation) (3) สำรวจ (Survey) (4) ทดสอบการปฏิบัติงาน (Performance test and job studies) (5) รายงาน ผู้บังคับบัญชา (Reports from supervisor) (6) คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory committees) และ (7) ผลการวิจัย (Formal research)

เดชา แก้วชาญศิลป์ (2516: 8) ได้เสนอขั้นตอนการหาความจำเป็นในการฝึกอบรมของ องค์การ เริ่มต้นที่หน่วยย่อยที่สุดขององค์การ คือ คนทำงานนั่นเอง โดยค้นคว้าว่าคนทำงานต่างๆ ขององค์การมีความจำเป็นในการฝึกอบรมอย่างไรบ้าง แล้วสรุปขึ้นไปตามลำดับจนกระทั่งได้ความ จำเป็นที่เด่นชัด ซึ่งสัมพันธ์กับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ สรุปได้ดังนี้

1) ศึกษางานหรือสถานการณ์ว่ามีความต้องการอย่างไร โดยศึกษาวิเคราะห์ว่างานที่คนทำงานอยู่นั้น มีหน้าที่ความรับผิดชอบเพียงใด และมีมาตรฐานแค่ไหน

2) เริ่มที่ตัวองค์กรโดยการศึกษาถึงการดำเนินงานขององค์กร ว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้างที่ทำให้หรือจะทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ แล้วจึงวิเคราะห์ปัญหาหรืออุปสรรคนั้นๆ ว่าเรื่องใดบ้างที่ต้องแก้ไขปรับปรุงด้วยการฝึกอบรม และจะต้องทำการฝึกอบรมคนทำงานระดับใด หน่วยงานไหนบ้าง

ซึ่งขั้นตอนต่างๆ ที่ต้องการหาความต้องการจำเป็น ประกอบด้วยกรรมวิธีหรือเทคนิคที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) วิธีการศึกษารวบรวมข้อเท็จจริงสรุปรวมได้ 5 วิธี คือ สัมภาษณ์ การศึกษาค้นคว้า การทดสอบ การประชุม และการประเมินการทำงาน

2) การวิเคราะห์ เมื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจัดรวมเป็นหมวดหมู่และประเมินความหมายของข้อเท็จจริงเหล่านั้นแล้ว จึงทำการวิเคราะห์เพื่อหาความจำเป็นในการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์ลักษณะความแตกต่างระหว่างมาตรฐานหรือสิ่งที่ต้องการกับการปฏิบัติงานที่เป็นจริง การวิเคราะห์สาเหตุ เพื่อให้ทราบว่ามีปัญหาต่างๆ ที่พบว่ามีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง และการวิเคราะห์วิธีแก้ไข เป็นการพิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหา

3) การกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรมที่ได้มาจากการวิเคราะห์ดังกล่าวมีลักษณะและขนาดเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในการนำไปกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและจัดหลักสูตรการฝึกอบรมต่อไป

การกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรมควรดำเนินการ 3 ประการคือ (1) กำหนดวิธีการแก้ไข ซึ่งต้องใช้วิธีการฝึกอบรมคนทำงานนั้นเป็นการแก้ไขในด้านใด เช่น ความรู้ ทักษะ เจตคติ หรือความสัมพันธ์ระหว่างคนทำงาน (2) กำหนดว่าคนทำงานคนใด หรือระดับใดบ้างที่จำเป็นต้องได้รับการอบรม (3) กำหนดลำดับความสำคัญของความจำเป็น ในการฝึกอบรมว่าความจำเป็นในการฝึกอบรมอันไหนเป็นเรื่องรีบด่วนต้องจัดทำก่อนกัน โดยพิจารณาควบคู่ไปกับความสำคัญของปัญหา

ขัตติยา กรรณสูตร (2517: 6) กล่าวว่าไว้ว่า กระบวนการหาความจำเป็นในการฝึกอบรมจะต้องทำ โดยมีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ คือ (1) มุ่งให้คนทำงานในหน้าที่ให้เกิดผลดีที่สุด (2) มุ่งให้หน่วยงานและทุกคนในหน่วยงานมีความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จ (3) มุ่งให้โอกาสคนทุกคนที่ต้องการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง โดยให้การฝึกอบรมที่เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล และ (4) มุ่งให้มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนางานและพัฒนาคนในลักษณะที่เป็นโครงการต่อเนื่อง

การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมนี้มีสิ่งต่างๆ และต้องนำมาวิเคราะห์ในลักษณะที่ต่อเนื่องและเป็นผลกระทบซึ่งกันและกัน ดังนี้

1) วิเคราะห์หน่วยงาน การจัดหน่วยงานที่ไม่เหมาะสมมีผลทำให้การปฏิบัติงานไม่อาจดำเนินไปจนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์หน่วยงานจึงชี้ให้เห็นว่าที่จุดไหนหรือที่หน่วยใดควรจะจัดให้มีการฝึกอบรมและควรฝึกอบรมในเรื่องใด

2) วิเคราะห์งานและการปฏิบัติงาน คือ การกำหนดลักษณะของงานกระบวนการปฏิบัติ มาตรฐานของงาน และคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติ ส่วนการวิเคราะห์การปฏิบัติงาน ได้แก่ การตรวจสอบว่าผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในงานนั้น ได้ปฏิบัติงานของตนได้ผลอย่างไรบ้างเมื่อเทียบกับมาตรฐานที่วางไว้ ในการที่ปฏิบัติงานไม่ได้ผลต้องค้นหาสาเหตุ แล้วมาวิเคราะห์ว่าสามารถจะแก้ไขด้วยการฝึกอบรมได้หรือไม่ การวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานจะชี้ให้เห็นว่ามีสิ่งใดบ้างที่เขายังขาดอยู่ หรือควรจะต้องพัฒนาเพิ่มขึ้น สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานจะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าแนวทางในการกำหนดหัวข้อการฝึกอบรมและเนื้อหาในแต่ละหัวข้อ ในแง่ที่ควรควรปฏิบัติงานชนิดใด อย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพที่สุด

3) วิเคราะห์พฤติกรรมในการทำงาน พฤติกรรมของบุคคลของกลุ่มเป็นผลกระทบต่อการทำงาน แต่ถ้าดูผิวเผินอาจจะเข้าใจว่าจัดความรู้ของผู้ปฏิบัติงาน แต่ถ้าวิเคราะห์ลงไปให้ลึก อาจจะขัดแย้งในการเป้าหมายของบุคคลหรือกลุ่ม จนเป็นเหตุให้ไม่ใช้ความรู้ความสามารถที่ตนมีอยู่ในการปฏิบัติงานให้บังเกิดผลดี การหาความจำเป็นแบบนี้จะต้องอาศัยความชำนาญ

4) วิเคราะห์อุปสรรคในการทำงาน ในการนำอุปสรรคชนิดใหม่มาใช้ในการทำงาน ย่อมก่อให้เกิดความต้องการ ความรู้ ทักษะ เจตคติที่ผิดแผกไปจากเดิม ความต้องการเหล่านี้ย่อมเป็นส่วนหนึ่งที่จะไปใช้ในการกำหนดโครงการฝึกอบรม

เมื่อวิเคราะห์ได้ว่ามีความต้องการในประเด็นใดบ้างแล้วจำเป็นต้องสำรวจต่อไปว่าความต้องการดังกล่าวลักษณะใดบ้างที่จะสนองตอบได้โดยการฝึกอบรม และการฝึกอบรมในเรื่องใดด้วยวิธีใด เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความต้องการ มีดังนี้ (1) ออกแบบสอบถาม (2) สัมภาษณ์ (3) สังเกต (4) ทดสอบ (5) การศึกษาจากเอกสารและหลักฐานต่างๆ (6) จากความเห็นของคณะกรรมการบริหาร และ (7) จากการเปรียบเทียบมาตรฐานของงานที่กำหนดไว้กับผลการปฏิบัติงาน

จากวิธีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นของนักวิชาการที่กล่าวข้างต้นสามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางการสำรวจความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมได้ โดยจะเริ่มต้นจากหน่วยย่อยของบุคคลทำงานนั่นเอง คือ ต้องวิเคราะห์การทำงานของบุคคลในแต่ละคนว่ามีความจำเป็นที่จะต้องรับการฝึกอบรมอะไรบ้าง และความจำเป็นในการฝึกอบรมนั้นสอดคล้องกับเป้าหมายและ/หรือวัตถุประสงค์ขององค์การหรือไม่เพียงใด ในการวิเคราะห์ระบบการทำงานของบุคคลจำ

เป็นจะต้องวิเคราะห์ในส่วนต่างๆ ดังนี้ (1) วิเคราะห์ภายในหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ (2) วิเคราะห์งานและการปฏิบัติงานภายในขององค์กรนั้นๆ และ (3) วิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลในองค์กรนั้น ส่วนการวิเคราะห์ระบบการทำงานของบุคคลเพื่อสนองการฝึกอบรมว่า ควรจะมีการฝึกอบรมหรือไม่ หรือถ้ามีจะอบรมอะไร เพื่ออะไร เช่น เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติความสัมพันธ์ เป็นต้น หรือจะจัดอบรมบุคคลประเภทใด และที่สำคัญความรู้พื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องปรับให้ใกล้เคียงกันอย่างไร ทั้งนี้ต้องทราบว่าปัญหาใดเป็นปัญหาสำคัญที่ควรแก้ไขก่อนหลัง สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้สำรวจความต้องการจะต้องหาวิธี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและเที่ยงตรง เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความต้องการควรใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้ (1) สัมภาษณ์ (2) สังเกต (3) สำรวจ (4) ทดสอบการปฏิบัติงาน และ (5) รายงานผู้บังคับบัญชา

ความต้องการทางการศึกษา

ความต้องการทางการศึกษา (Educational needs) เป็นคำที่มีความหมายหลายนัย ความหลากหลายของความหมายดังกล่าว มาจากความหมายที่คลุมเครือของคำว่า “ความต้องการ” ดังที่ สุนทร โคตรบรรเทา ได้ระบุว่า ความต้องการเป็นแนวความคิดที่ซับซ้อนชนิดหนึ่ง ที่นักวิจัยพยายามแสวงหาวิธีการเพื่ออธิบายและนิยามปัญหาความต้องการ (Kothbantau. 1978: 25) ทั้งนี้ ความหมายของความต้องการแตกต่างกันตามสาขาวิชาต่างๆ ด้วย เช่น ความหมายทางจิตวิทยา ความต้องการ หมายถึง การแสวงหาเพื่อความอยู่รอด การเจริญเติบโต การสืบพันธุ์ ฯลฯ ของ อินทรีย์ (Good. 1973: 383)

สำหรับคำนิยามความต้องการที่ง่ายและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป คือ ค่าความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์ในปัจจุบันและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ หรือความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Kothbantau. 1978: 25) และ ฮูล (Houle. 1972: 3-5) ได้ให้นิยามความต้องการว่าเป็นเงื่อนไขหรือสภาพ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองในบางสิ่ง บ่อยครั้งที่ใช้แสดงถึงความขาดแคลนในบางสิ่งของบุคคลหรือประชาชน ความต้องการอาจจะรับรู้โดยตัวบุคคลเองของตนเอง เรียกว่า “Self need” หรืออาจแสดงโดยบุคคลากรอื่นระดับความต้องการของบุคคลากรเรียกความต้องการชนิดนี้ว่า “Ascribed need”

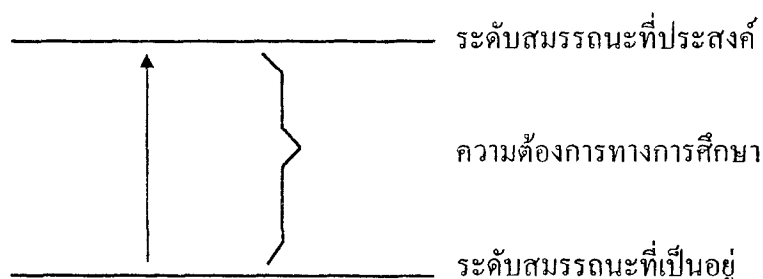
เมื่อกล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ นักการศึกษาส่วนใหญ่มักจะนึกถึงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของ มาสโลว์ (Kothbantau. 1978: 26) ซึ่งได้เสนอแนะว่า มนุษย์แต่ละคนมีลำดับความต้องการซึ่งจัดลำดับได้ดังต่อไปนี้ คือ (1) ความต้องการทางกายภาพ (2) ความต้องการความปลอดภัย (3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง และ (5) ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง

แนวคิดของฮูสและมาสโลว์ได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป และมัลคอมล์ เอส โนวส์ (ไพทูร์ย์ โพธิสาร, 2527: 31-32; อ้างอิงมาจาก Knowles, 1971) ได้ขยายแนวความคิดนี้ต่อเนื่องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โดยได้แบ่งประเภทของความต้องการออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic human needs) ซึ่งเป็นการยอมรับแนวคิดของมาสโลว์เกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ จัดแบ่งออกเป็น (1) ความต้องการทางกายภาพ (2) ความต้องการการเจริญเติบโต (3) ความต้องการความปลอดภัย (4) ความต้องการประสบการณ์ใหม่ ความต้องการความสำเร็จ และ (5) ความต้องการการยอมรับว่าตนเองมีคุณค่า

2) ความต้องการทางการศึกษา (Education needs) ซึ่งเป็นการประยุกต์แนวคิดของฮูสมาใช้โดยให้ความหมายของความต้องการทางการศึกษาว่า เป็นสิ่งซึ่งบุคคลควรจะได้เรียนเพื่อให้ตัวเองดีขึ้น เพื่อให้สถาบันหรือองค์กรของเขาดีขึ้นหรือเพื่อให้สังคมของเขาดีขึ้น ความต้องการชนิดนี้เป็นช่องว่างระหว่างระดับสมรรถนะ (Level of competencies) ของบุคคลในปัจจุบันกับระดับสมรรถนะที่สูงกว่า เพื่อที่จะให้บุคคลสามารถกระทำการได้ประสบผลสำเร็จช่องว่างนี้อาจกำหนดโดยบุคคลเอง โดยสถาบันหรือองค์กรของบุคคล หรือโดยสังคมของบุคคลนั้น โดยสรุปความต้องการทางการศึกษาเป็นความแตกต่างระหว่างสภาพที่ตัวบุคคล (หรือองค์กร หรือสังคมของบุคคล) ประสงค์ให้ตัวเองเป็นกับสภาพที่ตัวเองเห็นอยู่จริงในปัจจุบัน ดังนี้

1. ความหมายของความต้องการทางการศึกษา (ไพทูร์ย์ โพธิสาร, 2527: 32)

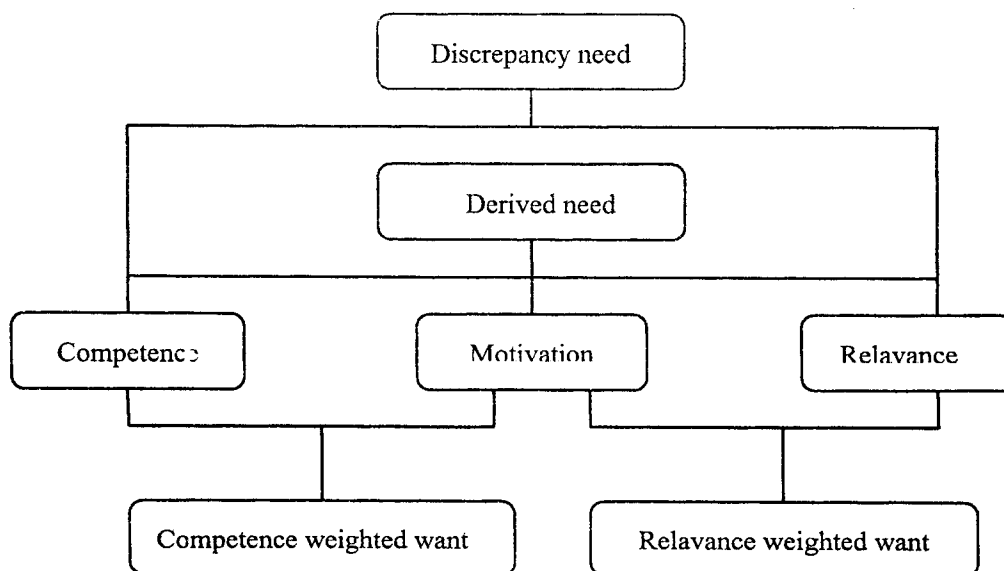

ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์จะทำหน้าที่สนับสนุนความต้องการทางการศึกษา โดยจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเรียนรู้ แนวคิดความต้องการที่แตกต่างออกไป ได้แก่ แนวคิดของ เอควาร์ด เอช ซีสสันซ์ (ไพทูร์ย์ โพธิสาร, 2527: 32; อ้างอิงมาจาก Scissons, 1982) ซึ่งได้ศึกษาความต้องการรูปแบบต่างๆ ที่มีความแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากการนิยามความต้องการทางการศึกษาต่างกัน และศึกษาความสัมพันธ์ร่วมกัน (Interrelationship) ระหว่างองค์ประกอบของความต้องการรูปแบบนั้นๆ ผลการศึกษาได้เป็นข้อเสนอแนะทางใหม่ที่จะอธิบายและนิยามความต้องการทางการศึกษาว่า ความต้องการทางการศึกษาเป็นผลของความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างองค์ประกอบ

ความต้องการ (Need component) 3 องค์ประกอบ คือ (1) สมรรถนะ (Competence) เป็นระดับความสามารถของบุคคลที่จะกระทำเพื่อให้เกิดทักษะบางอย่าง (2) ความสอดคล้อง (Relavance) เป็นระดับความสามารถที่กระทำ เพื่อให้เกิดทักษะที่บุคคลคิดว่าเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ และ (3) การจูงใจ (Motivation) เป็นระดับความตั้งใจของบุคคลที่จะปรับปรุงระดับความสามารถของตนเองเพื่อเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่

ความต้องการทางการศึกษา คือ Derived need เนื่องจากมีความสอดคล้องกับนิยามความต้องการทางการศึกษาตามแนวคิดของโนวส์มากที่สุด เพราะได้รวมเอาองค์ประกอบด้านการจูงใจไว้ด้วย ซีสตันส์ได้แนะแนวทางการนิยามความต้องการทางการศึกษาไว้ว่า ไม่มีรูปแบบนิยามใดๆ ที่มีคุณค่าเหนือกว่ากัน การมีคุณค่าของแต่ละรูปแบบนิยามนั้นขึ้นอยู่กับความเป็นไปได้และความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่จะทำกรนิยามเพื่อใช้ผลการศึกษาดังหาก ข้อเสนอแนะนี้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์นิยามความต้องการของรัสเซลแมททิมอร์-คูดสัน (ไพทูร์ย์ โพธิสาร. 2527: 32; อ้างอิงมาจาก Mattimore-Knudson. 1983) ซึ่งได้สรุปผลการวิเคราะห์ไว้ว่า การจะศึกษาความต้องการนั้นควรจะใช้การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation analysis) มากกว่าการวิเคราะห์ความต้องการ (Need analysis) เพราะนิยามความต้องการนั้นไม่แน่นอน นิยามต่างกันก็ได้ผลการศึกษาต่างกัน

2. องค์ประกอบความต้องการและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบความต้องการ (ไพทูร์ย์ โพธิสาร. 2527: 11; อ้างอิงมาจาก Scissons. 1982)

ไพฑูรย์ โพธิ์สาร (2527: 33-34) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความต้องการไว้ว่า แม้จะมีข้อเสนอแนะนิยามความต้องการที่แตกต่างกันมากมาย แต่เมื่อได้ศึกษารายละเอียดของคำอธิบายและองค์ประกอบความต้องการจากนิยามเหล่านั้นแล้ว ก็สรุปได้ว่า คือ สภาวะทางชีว-จิตวิทยาที่จะนำบุคคลไปสู่ความสุข ความพึงพอใจ โดยบุคคลพยายามที่จะหลีกเลี่ยงภาวะที่ไม่มีความสุข ไม่มี ความพึงพอใจ โดยนิยามนี้สามารถแบ่งประเภทความต้องการได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ ความต้องการเจริญเติบโต ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการประสบการณ์ใหม่ ความต้องการความสำเร็จ และความต้องการการยอมรับว่าตนเองมีคุณค่า

2) ความต้องการทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากแรงกระตุ้นของความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ร่วมกับสภาพแวดล้อมที่ทำให้บุคคลต้องการเรียนรู้ในบางสิ่งบางอย่างที่ตนเองขาดแคลนเพื่อให้ตนเองดีขึ้น ความต้องการทางการศึกษาเป็นผลของความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างองค์ประกอบความต้องการทั้งสาม ได้แก่ สมรรถนะ คือ ระดับความสามารถในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ของบุคคล ความสอดคล้อง คือ ระดับความสามารถที่เหมาะสมกับการกระทำนั้นๆ และการจูงใจ คือ ความเข้าใจของบุคคลที่จะพัฒนาความสามารถของตน เพื่อให้สามารถกระทำกิจกรรมได้สำเร็จ

จากที่ได้ศึกษามาสรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์เกิดจากการขาดความสมดุลทางด้านร่างกายหรือจิตใจ ซึ่งจะมีอิทธิพลก่อให้เกิดแรงผลักดันทั้งภายนอกและภายใน ให้มนุษย์พยายามปรับตัวในการตอบสนองแรงผลักดันที่เกิดขึ้นนั้น การปรับตัวเพื่อสนองแรงผลักดันก็คือความต้องการนั่นเอง ความต้องการของมนุษย์สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความต้องการพื้นฐาน ซึ่งเป็นความต้องการตอบสนองทางด้านร่างกายและความรู้สึกต่างๆ ส่วนความต้องการทางด้านการศึกษาคือความต้องการในการพัฒนาสถานภาพทางสังคม และสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล ความต้องการทางการศึกษานี้ เป็นมูลเหตุสำคัญที่เกิดจากแรงจูงใจที่ต้องการพัฒนาสมองให้เจริญงอกงามทางด้านสติปัญญาและทักษะปฏิบัติต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. วิธีศึกษาความต้องการ

ในการศึกษาความต้องการนั้น น้อย ศิริโชติ (2524: 40-47) ได้เสนอแนวทางเอาไว้รวมทั้งสิ้น 7 วิธี โดยสรุปดังนี้

1) การสัมภาษณ์ เป็นการสำรวจข้อมูลจากการสนทนาที่มีจุดมุ่งหมายระหว่างผู้ทำการศึกษาความต้องการกับผู้ถูกสำรวจข้อมูลความต้องการ โดยมีการกำหนดหัวข้อสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเที่ยงตรง

2) การใช้แบบสอบถาม เป็นการสำรวจข้อมูลจากการตั้งคำถามสั้นๆ กระทัดรัดที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ให้ผู้ถูกสำรวจข้อมูลความต้องการทำการตอบ ซึ่งโดยทั่วไปแบบสอบถามจะมี 2 ลักษณะ คือ แบบสอบถามชนิดปลายปิด และแบบสอบถามชนิดปลายเปิด

3) การสังเกต เป็นการสำรวจข้อมูลจากการที่ผู้ทำการศึกษาความต้องการ ดำเนินการสังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสำรวจข้อมูลความต้องการทั้งแบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว โดยจะมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าสังเกตอะไรบ้าง สังเกตอย่างไร ก่อนทำการสังเกต

4) การทดสอบ เป็นการสำรวจข้อมูลจากการที่ผู้ทำการศึกษาความต้องการดำเนินการสร้างแบบทดสอบตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แล้วนำมาให้ผู้ถูกสำรวจข้อมูลความต้องการทำการตอบคำถามในแบบทดสอบนั้น โดยทั่วไปมักจะใช้แบบทดสอบถามการสำรวจความต้องการด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติในเรื่องที่ต้องการสำรวจ

5) การปรึกษาหารือ โดยส่วนมากการปรึกษาหารือนี้มักจะถูกนำมาใช้ในการสำรวจข้อมูลหลังจากทำการสังเกตแล้ว เพื่อให้ทราบความรู้สึกและความต้องการในระดับลึกยิ่งขึ้น

6) การขอร้องของผู้ที่มีความต้องการ เป็นการรับทราบข้อมูลความต้องการจากการนำเสนอของผู้ที่มีความต้องการ โดยส่วนมากมักเป็นการนำเสนอข้อมูลความต้องการของผู้ปฏิบัติงานไปสู่ผู้บริหารงาน เพื่อให้ผู้บริหารสนใจที่จะรับทราบถึงปัญหาและความต้องการต่างๆ

7) การวิเคราะห์งานและประเมินผลงาน เป็นการสำรวจข้อมูลจากการที่ผู้ทำการศึกษาความต้องการ ดำเนินการวิเคราะห์และประเมินจากผลการปฏิบัติงาน เอกสารรายงานกระบวนการทำงาน ฯลฯ โดยอาศัยเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดขึ้นเป็นเครื่องมือประกอบการวิเคราะห์และประเมินความต้องการในด้านนั้นๆ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า วิธีการศึกษาความต้องการนั้นมีหลายวิธี ดังนั้น ในการศึกษาความต้องการของบุคลากรของแต่ละหน่วยงาน แต่ละอาชีพ ผู้ที่ทำการศึกษาความต้องการต้องเลือกใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการศึกษา เพื่อให้ได้ความต้องการที่แท้จริงในสถานการณ์หนึ่งๆ สำหรับการศึกษาความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถามมาเป็นวิธีการในการศึกษาความต้องการ เนื่องจากเป็นการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มคนขนาดใหญ่ การใช้แบบสอบถามจึงเป็นวิธีการที่สะดวก ประหยัด สามารถสำรวจข้อมูลได้อย่างทั่วถึง รวดเร็ว และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการสำรวจความต้องการมากที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

กรมวิชาการ (2531: 114-115) ได้สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนไว้ในรายงานการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง หลักสูตรมัธยมศึกษาว่า ควรจัดให้มีการอบรมครู เพื่อให้ทราบถึงเทคนิควิธีการสอนต่างๆ ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งจัดส่งครูไปฝึกอบรมความรู้ทักษะเกี่ยวกับวิชาชีพให้เก่งแล้วนำมาถ่ายทอดให้นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาวิตา หาญวัฒนกุล (2530: 122-123) ที่สรุปว่า ปัญหาโรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้สนองตอบเจตนารมณ์ของหลักสูตรวิธีแก้ปัญหาก็คือ ครู-อาจารย์จะต้องเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการเทคนิควิธีสอน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้

ประสาธน์ ด้านสกุลเจริญ (2530: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนาบุคลากรของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ครูมีความต้องการพัฒนาทั้งในด้านหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการนิเทศและการพัฒนาตนเองอยู่ในเกณฑ์มาก และเมื่อเปรียบเทียบความต้องการของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้านพบว่า มีความต้องการพัฒนาไม่แตกต่างกัน

-ไพโรจน์ รุจิระวิจักขณ์ (2529: 89) ได้ศึกษาความรู้และเจตคติต่อศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษา ได้ข้อมูลว่าครูศิลปศึกษาควรตระหนักถึงบทบาทหน้าที่อันสำคัญของตนเสมอ และควรถือเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะได้นำความรู้เหล่านั้นไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษา ให้นักเรียนได้รับประโยชน์มากที่สุด

วัชรินทร์ จูติอดิษฐ์ (2530:73-80) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูศิลปศึกษาได้เน้นการสอนเนื้อหาวิชาให้ตรงกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเห็นคุณค่าและความสัมพันธ์ของศิลปะกับชีวิตประจำวัน ครูที่จบการศึกษามาทางศิลปะโดยตรงมักจะเน้นให้นักเรียนเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่างๆ ทางศิลปะมากเกินไป ไม่พยายามส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ครูควรกำหนดเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีขึ้นครูศิลปศึกษาที่ไม่ได้ศึกษาทางศิลปศึกษาโดยตรง จะขาดความรู้พื้นฐานทางศิลปะ และไม่สามารถจัดกิจกรรมในชั้นเรียนได้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กได้อย่างเหมาะสม นักเรียนชอบวิธีสอนแบบศึกษานอกสถานที่มากที่สุด และไม่ชอบวิธีสอนแบบบรรยายด้านการวัดผลวิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่

มีการวัดผลประเมินผลที่ยุงยาก เพราะเป็นวิชาที่มุ่งเน้นทางจิตใจอารมณ์และความรู้สึกมากกว่า ความรู้ความจำ การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีวัดผลประเมินผลที่แน่นอนและเหมาะสมจึงทำได้ยาก

บุญยัง หมั่นดี (2532: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะของครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับ ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 438 คน โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษามีความรู้ด้านวิชาศิลปะเกี่ยวกับเทคนิคการเขียนภาพพระบาบสีและ เทคนิคกระบวนการสร้างผลงานศิลปะด้วยวิธีการต่างๆ อยู่ในเกณฑ์น้อย และมีความรู้เกี่ยวกับหลัก การออกแบบ ส่วนประกอบของการออกแบบ ทฤษฎีสีของช่างเขียน หลักการใช้สี เทคนิคกระบวนการ ปั้นและแกะสลัก และเทคนิคกระบวนการพิมพ์อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

นพดล สายทองยนต์ (2536: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการสอนวิชา ศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการ สอนศิลปศึกษาด้านต่างๆ ดังนี้ ครูมีปัญหาในด้านการทักยะ ประสพการณ์ศิลปะและการสอนให้ ปฏิบัติกิจกรรม การใช้สื่อการสอนมีปัญหาปานกลาง และในด้านการวัดและประเมินผล ครูขาด ความเข้าใจในหลักการและวิธีการประเมินผลอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่มีความต้องการ ได้รับความรู้จากการอบรมสัมมนาด้านศิลปศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและ ปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับ ปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ของ ต่อต้าน ธาริเกษ (2537: บทคัดย่อ) ที่พบว่า ปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในด้าน วิธีการสอน สื่อการเรียนการ สอน การวัดผลและประเมินผลมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

งานวิจัยต่างประเทศ

เธอร์เบิร์น (Thorburn. 1982: 2943-A) ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของครูต่อการสร้าง หลักสูตร กรณีที่จะวางแผนการสอนศิลปะอย่างไร ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ของ ประเทศนิวซีแลนด์ ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษา และ ปัญหาที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา คือ ครู โดยครูจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกันของจุดประสงค์ ของวิชาศิลปศึกษากับสภาพแวดล้อมใน สังคม ความสอดคล้องกันของทัศนคติของครูประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ความสอดคล้องกันของ ทฤษฎีและการปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปศึกษา

ไรท์ (Wright. 1986: 2167-2168) ได้ศึกษาการสอนศิลปศึกษาในชั้นเรียนระดับมัธยม ศึกษา เกี่ยวกับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียนที่รัฐแคลิฟอร์เนีย เพื่อศึกษาองค์ ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนศิลปศึกษา และองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ในลักษณะใด

กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนศิลปะ 122 ชั้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 25 แห่ง ที่นำมาศึกษาวิธีการสอน วิธีการเรียนและแนวทางในการเลือกวิธีพัฒนา ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตชั้นเรียน สัมภาษณ์ ข้อมูลและสัมภาษณ์ครู สัมภาษณ์ข้อมูลจากนักเรียน และสำรวจหลักสูตรที่ใช้ ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์กับระหว่างตัวแปร 4 กลุ่ม คือ พฤติกรรมของครูปฏิบัติสัมพันธ์ตอบโต้ และมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระของหลักสูตร และคุณลักษณะของผู้เรียน จะส่งผลเป็นอย่างมากต่อการรับรู้สิ่งที่เรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีความแตกต่างกันระหว่างระดับของโรงเรียน และประเภทของการจัดชั้นเรียนศิลปะ

คลาร์ก (Clark. 1970: 2767-1) ได้ศึกษาวิธีประเมินผลที่ครูเลือกใช้ในการอบรมครูประจำการที่เมืองโอกลาโฮมา ผลการวิจัยพบว่า วิธีการจัดอบรมครูที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และขอบเขตของงาน พร้อมทั้งได้รับข้อเสนอแนะว่าการวางแผนพัฒนาครูประจำการ ต้องเริ่มต้นจากปัญหาและความต้องการของครูก่อนเสมอ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั้น การพัฒนาสมรรถภาพของครูศิลปศึกษาให้มีความรู้และมีทักษะปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น เพื่อเป็นการปรับปรุงกระบวนการสอนวิชาศิลปศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสภาพความเป็นจริงในการดำรงชีวิต ครูศิลปศึกษาจะต้องทำการติดตามความเคลื่อนไหวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ทางศิลปะอยู่เสมอ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ให้นักเรียนได้รับความรู้ทั้งทางทฤษฎีและทักษะปฏิบัติงานศิลปะที่ทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพสังคม การฝึกอบรมนับว่าเป็นวิธีการหนึ่ง ที่สามารถช่วยให้ครูศิลปศึกษาได้รับความรู้ใหม่ๆ ไปใช้ในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนได้ และขั้นตอนสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จได้ตรงตามวัตถุประสงค์ก็คือ การศึกษาความต้องการ โดยเฉพาะการอบรมครูศิลปศึกษาจะต้องดำเนินการศึกษาก่อนว่า ครูศิลปศึกษาต้องการพัฒนาตนเองในประเด็นใดบ้าง เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาครูจะต้องมีความรู้ในสาระสำคัญๆ 4 ด้าน ได้แก่ การใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปประกอบการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมให้กับครูศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ในการศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2540 ทั้ง 12 เขตการศึกษา รวมทั้งสิ้น 5,322 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เลือกมาจากประชากรครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2540 ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้มีความเชื่อมั่นที่ระดับ .05 โดยใช้การประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางการประมาณของ Taro Yamane (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538: 284) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คน และใช้วิธีสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน (Two-stage sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดให้เขตการศึกษาเป็นชั้นของประชากร และกำหนดจังหวัดเป็นหน่วยการสุ่มจากนั้นทำการสุ่มเลือกจังหวัดจากแต่ละเขตการศึกษา ด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากมาเขตการศึกษาละ 1 จังหวัด ดังนี้

เขตการศึกษา 1	จังหวัดปทุมธานี
เขตการศึกษา 2	จังหวัดยะลา
เขตการศึกษา 3	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
เขตการศึกษา 4	จังหวัดตรัง
เขตการศึกษา 5	จังหวัดกาญจนบุรี

เขตการศึกษา 6	จังหวัดลพบุรี
เขตการศึกษา 7	จังหวัดพิจิตร
เขตการศึกษา 8	จังหวัดลำพูน
เขตการศึกษา 9	จังหวัดขอนแก่น
เขตการศึกษา 10	จังหวัดอุบลราชธานี
เขตการศึกษา 11	จังหวัดบุรีรัมย์
เขตการศึกษา 12	จังหวัดชลบุรี

ขั้นที่ 2 นำจำนวนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในแต่ละจังหวัดที่สุ่มเลือกไว้มาทำการคำนวณ เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละจังหวัด เมื่อได้สัดส่วนของแต่ละจังหวัดแล้วใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Random sampling) โรงเรียนในแต่ละจังหวัดด้วยการจับสลากเพื่อคัดเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และกำหนดให้ครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่สุ่มเลือกไว้ โรงเรียนละ 1 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา รวมทั้งสิ้น 370 คน ดังรายละเอียดเขตการศึกษา จังหวัด จำนวนโรงเรียนที่เป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่างต่อไปนี้

เขตการศึกษา	จังหวัด	ประชากร โรงเรียน	กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียน/ครูสอนศิลปศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
1.	ปทุมธานี	29	10
2.	ยะลา	24	8
3.	สุราษฎร์ธานี	91	31
4.	ตรัง	48	16
5.	กาญจนบุรี	67	23
6.	ลพบุรี	63	21
7.	พิจิตร	72	24
8.	ลำพูน	37	12
9.	ขอนแก่น	221	74
10.	อุบลราชธานี	184	62
11.	บุรีรัมย์	212	71
12.	ชลบุรี	52	18
	รวม	1,100	370

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสอบถามความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นทั้งแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ด้านการสอนวิชาศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และภาระงานสอนของครูศิลปศึกษา จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) สอบถามความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มี 4 ด้าน คือ การใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล โดยกำหนดน้ำหนักคะแนนในการตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ต้องการมากที่สุด	เป็น	5	คะแนน
ต้องการมาก	เป็น	4	คะแนน
ต้องการปานกลาง	เป็น	3	คะแนน
ต้องการน้อย	เป็น	2	คะแนน
ต้องการน้อยที่สุด	เป็น	1	คะแนน

ส่วนการประเมินระดับความต้องการจะพิจารณาจากค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยยึดถือเกณฑ์ตามแนวของเบสท์ (Best, 1987 : 174) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00	หมายถึง	มีความต้องการมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49	หมายถึง	มีความต้องการมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49	หมายถึง	มีความต้องการปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49	หมายถึง	มีความต้องการน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49	หมายถึง	มีความต้องการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด ที่สอบถามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัย และสัมภาษณ์นักวิชาการ ศิษยานุศิษย์ที่รับผิดชอบ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และครูที่สอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับสภาพปัญหาและการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในรายละเอียดด้านหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และคุณสมบัติของครูศิลปศึกษา รวมทั้งศึกษาเอกสารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ค้นคว้าเกี่ยวกับการฝึกอบรมและความต้องการทางการศึกษา

1.3 ศึกษาหลักวิธีการสร้างแบบสอบถาม ทั้งแบบปลายเปิด ปลายปิด และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538: 99)

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดรูปแบบและสร้างแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตามขั้นตอนที่ 1 มากำหนดลักษณะของข้อมูลที่ต้องการศึกษาและกำหนดรูปแบบของแบบสอบถาม ดังนี้

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ด้านการสอนศิลปศึกษา และภาระงานสอนของครูศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สร้างเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list)

2.2 ประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษา เกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ภายใต้องค์ประกอบคือ การใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล กำหนดเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความเห็น ในความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนแต่ละด้านตามความต้องการ แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดตามลำดับ ส่วนในตอนท้ายแบบสอบถามกำหนดเป็นคำถามชนิดปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนวิชาศิลปศึกษาที่นอกเหนือจากคำถามที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

3.1 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ประธาน และกรรมการผู้ควบคุมปริญญา นิพนธ์ พิจารณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไข

3.2 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของประธานและกรรมการผู้ควบคุมปริญญา นิพนธ์แล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรศิลปศึกษา ด้านการเรียนการสอนศิลป

ศึกษา และด้านการสร้างเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 คน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ความชัดเจนของภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหา (รายนามผู้เชี่ยวชาญในภาคผนวก)

3.3 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และจัดพิมพ์เป็นฉบับร่าง เพื่อนำไปทดลองใช้ (Tryout) กับครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ในปลายภาคเรียนที่ 1 (สิงหาคม 2541) จำนวน 30 คน และนำผลการตอบแบบสอบถามไปวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบแอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาช (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531: 171; อ้างอิงมาจาก Cronbach. n. d.) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.96

ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ นำแบบสอบถามที่ได้ไปจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถาม หนังสือรับรองการทำวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย และหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ไปยังผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2541 เพื่อมอบหมายให้ครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม พร้อมทั้งจัดส่งแบบสอบถามที่ตอบเสร็จแล้วกลับคืนมาทางไปรษณีย์ ที่เจ้าหน้าที่ของถึงผู้วิจัยพร้อมติดแสตมป์ไว้แล้ว ภายในวันที่ 20 ตุลาคม 2541 รวมเป็นเวลา 15 วัน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไป จำนวน 370 ฉบับ ครั้งแรกได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 254 ฉบับ ผู้วิจัยจึงดำเนินการติดตามโดยประสานงานเป็นการภายในกับศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประสานงานกับทางโรงเรียนให้ช่วยตอบแบบสอบถามและจัดส่งกลับคืนมา ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาอีก จำนวน 95 ฉบับ รวมได้แบบสอบถามคืนมาทั้ง 2 ครั้ง เป็นจำนวน 349 ฉบับ เป็นฉบับที่สมบูรณ์และสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.32 ของแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทุกฉบับ

2. ตรวจสอบคำตอบและกำหนดค่าให้กับคำตอบทุกข้อ สำหรับคำถามของแบบสอบถามปลายเปิด

3. บันทึกคำตอบที่ได้จากคำถามแต่ละข้อเข้าเพิ่มข้อมูลของระบบคอมพิวเตอร์

4. กำหนดโปรแกรมคำสั่งในการวิเคราะห์ข้อมูล และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ (Statistic Package of Social Science /Personal Computer) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 หาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา

4.3 เปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้งรายด้านและโดยรวมระหว่างครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษา และระหว่างครูสอนศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน โดยการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยสถิติทดสอบที (t-test statistic) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

4.4 เปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้งรายด้านและโดยรวมระหว่างครูผู้สอนศิลปศึกษาที่มี ภาระงานสอนแตกต่างกัน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มด้วยสถิติทดสอบเอฟ (F-test statistic) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

5. ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอเพิ่มเติม เกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา ซึ่งเป็นการตอบคำถามแบบปลายเปิดดำเนินการวิเคราะห์โดยการสรุปประเด็นสำคัญ หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของครูผู้สอนศิลปศึกษา

ตอนที่ 2 การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษาในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

สถานภาพของครูผู้สอนศิลปศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของครูผู้สอนศิลปศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในด้านวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ด้านการสอน และภาระงานสอน มีผลการวิเคราะห์ ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละครูผู้สอนศิลปศึกษาจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. วุฒิการศึกษา	349	100.00
1.1 มีวุฒิต่างศิลปะหรือศิลปศึกษา	57	16.3
1.2 ไม่มีวุฒิต่างศิลปะหรือศิลปศึกษา	292	83.7
2. ประสบการณ์ด้านการสอน	349	100.00
2.1 ต่ำกว่า 4 ปี	215	61.6
2.2 4 ปีขึ้นไป	134	38.4
3. ภาระงานสอน	349	100.00
3.1 สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่น ๆ ที่เปิดสอนในระดับประถม	29	8.3
3.2 สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่น ๆ ที่เปิดสอนในระดับมัธยม	171	49.0
3.3 สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่น ๆ ที่เปิดสอนในระดับประถมและมัธยม	149	42.7

จากตาราง 1 พบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ไม่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษามีจำนวนมากกว่าผู้ที่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษา (ร้อยละ 83.7 และ ร้อยละ 16.3 ตามลำดับ) เป็นผู้ที่มีการประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 4 ปี มากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอน 4 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 61.6 และร้อยละ 38.4 ตามลำดับ) และไม่มีครูผู้สอนศิลปศึกษาคนใดได้รับมอบหมายให้สอนวิชาศิลปศึกษาเพียงวิชาเดียว ทุกคนต้องสอนศิลปศึกษาและวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับมัธยม สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับประถมและมัธยม และสอนศิลปศึกษาและวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับประถม (ร้อยละ 49.0 ร้อยละ 42.7 และ 8.3 ตามลำดับ)

การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา

การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผล และประเมินผล มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตาราง 2-6

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา

ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความต้องการ
1. ด้านการใช้หลักสูตร	4.12	0.59	มาก
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.00	0.55	มาก
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน	3.91	0.64	มาก
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.92	0.65	มาก
รวม	3.95	0.52	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับต้องการมาก ($\bar{X} = 3.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้หลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ต่างก็มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$ และ 4.00 และ 3.91 และ 3.92 ตามลำดับ)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา ด้านการใช้หลักสูตร

ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความต้องการ
1. รายละเอียดของหลักสูตรหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และแนวดำเนินการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)	3.97	0.83	มาก
2. การวิเคราะห์หลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	4.03	0.81	มาก
3. การจัดเนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน	4.12	0.77	มาก
4. การจัดทำแผนการสอนวิชาศิลปศึกษา ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.14	0.80	มาก
5. การจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน ในวิชาศิลปศึกษาโดยสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.24	0.79	มาก
6. การปรับปรุงการใช้หลักสูตร ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น	4.17	0.82	มาก
7. ความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาศิลปศึกษาในเรื่องต่อไปนี้			
7.1 การวาดเขียน	4.23	0.81	มาก
7.2 การปั้น / แกะสลัก	4.11	0.87	มาก
7.3 การพิมพ์ภาพ	4.00	0.98	มาก
7.4 การสร้างสรรค์งานศิลปะ	4.19	0.90	มาก
รวม	4.12	0.59	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาด้านการใช้หลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการฝึกอบรมของครูทุกข้อต่างก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ
การสอนของครูศิลปศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ ต้องการ
1. การวางแผนการสอนที่เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ของผู้เรียน และเวลาในรายวิชาศิลปศึกษา	4.00	0.71	มาก
2. การนำเข้าสู่บทเรียนที่เหมาะสมกับเรื่องที่สอน และ ระดับชั้นในรายวิชาศิลปศึกษา	3.81	0.77	มาก
3. ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการต่อไปนี้			
3.1 แบบแสดงให้ดูเป็นขั้นตอน	4.00	0.86	มาก
3.2 แบบให้ทำงานโดยอิสระ	4.07	0.76	มาก
3.3 แบบสัมพันธ์วิชา	3.81	0.83	มาก
3.4 แบบเน้นแกนกลาง	3.77	0.89	มาก
4. หลักและวิธีสอนที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานการสอนศิลป ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	4.09	0.79	มาก
5. การเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับจุดประสงค์การ เรียนรู้ในรายวิชา	4.05	0.73	มาก
6. การวิเคราะห์เนื้อหาศิลปศึกษาได้สอดคล้องกับท้องถิ่น	3.97	0.84	มาก
7. แนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าในความ งามของผลงานทางศิลปะ	4.12	0.76	มาก
8. วิธีการแก้ปัญหาในการสอนศิลปศึกษา	4.04	0.83	มาก
9. แนวโน้มของการสอนศิลปศึกษาในปัจจุบัน	4.05	0.79	มาก
รวม	4.00	0.55	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอน
ศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวม
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการฝึกอบรมของครู
ทุกข้อต่างก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ด้านสื่อการเรียนการสอน

ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความต้องการ
1. หลักการและวิธีการใช้อุปกรณ์และสื่อการสอน	4.03	0.79	มาก
2. การเก็บบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน	3.67	0.84	มาก
3. การใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมในวิชาศิลปศึกษา	4.12	0.89	มาก
4. วิธีการเลือกใช้สื่อประกอบการสอนให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้เนื้อหาและกิจกรรม	3.97	0.84	มาก
5. การผลิตและจัดหาสื่อการสอนต่อไปนี้			
5.1 ของจริง	4.14	0.90	มาก
5.2 ของจำลอง	3.98	0.85	มาก
5.3 รูปภาพ	3.94	0.86	มาก
5.4 แผนภูมิ	3.61	0.95	มาก
6. วิธีการผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอนด้วยตนเองโดยเลือกใช้วัสดุจากท้องถิ่น	4.08	0.86	มาก
7. วิธีการจัดทำทะเบียนการผลิตและการใช้สื่อการสอน	3.58	0.91	มาก
รวม	3.91	0.64	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการฝึกอบรมของครูทุกข้อต่างก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ
การสอนของครูศิลปศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล

ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ ต้องการ
1. กระบวนการวัดผลและประเมินผลโดยทั่วไปและทาง ศิลปศึกษา	3.94	0.76	มาก
2. วิธีการวัดผลระหว่างภาคเรียนและปลายภาคเรียนของ วิชาศิลปศึกษา	3.92	0.80	มาก
3. การวัดผลภาคทฤษฎีของศิลปศึกษาโดยวิธีการต่าง ๆ	3.90	0.79	มาก
4. การวัดผลกระบวนการปฏิบัติงานของนักเรียน	3.93	0.79	มาก
5. วิธีการออกข้อสอบให้สามารถวัดผลตรงตามจุดประสงค์ การเรียนรู้	3.98	0.82	มาก
6. เทคนิคการออกข้อสอบให้สามารถวัดผลตรงตามจุด ประสงค์การเรียนรู้	3.97	0.79	มาก
7. เทคนิควิธีการในการตัดสินผลการเรียนและวิธีการให้ ระดับคะแนนวิชาศิลปศึกษา	3.85	0.83	มาก
8. การสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์การเรียนรู้	3.84	0.87	มาก
9. การนำประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการ สอนให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น	3.92	0.80	มาก
รวม	3.92	0.64	มาก

จากตาราง 6 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอน
ศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก
($\bar{X} = 3.92$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการฝึกอบรมของครูทุกข้อต่างก็อยู่ใน
ระดับมาก

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรม จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 349 คน มีผลการวิเคราะห์ ดังตาราง 7

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนในเรื่องรูปแบบการฝึกอบรม

รูปแบบการฝึกอบรม	ความต้องการ (N = 349 คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
วิธีการฝึกอบรมที่ต้องการ			
1. การบรรยาย	2.70	1.05	ปานกลาง
2. การสาธิต	4.24	0.85	มาก
3. การอภิปรายกลุ่ม	3.16	1.08	ปานกลาง
4. การฝึกปฏิบัติ	4.56	0.80	มากที่สุด
5. การอบรมทางไกล	2.78	1.16	ปานกลาง
6. การประชุม สัมมนา เสนอผลงาน	3.30	1.12	ปานกลาง
7. การบรรยายและฝึกปฏิบัติ	3.99	0.88	มาก
8. ศึกษาเอกสารด้วยตนเอง เช่น บทเรียนสำเร็จรูป	3.27	1.20	ปานกลาง
ทักษะกระบวนการที่ต้องการอบรม			
1. กระบวนการปฏิบัติ	4.56	0.72	มากที่สุด
2. กระบวนการกลุ่ม	3.93	0.82	มาก
3. กระบวนการสร้างความตระหนัก	3.80	0.86	มาก
รวม	3.67	0.63	มาก

จากตาราง 7 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ในเรื่องรูปแบบการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรมที่ต้องการ เป็นการฝึกปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมา คือ การสาธิตซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) และการบรรยายและฝึกปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.99$) ส่วนที่มีความต้องการในระดับระดับปานกลาง ได้แก่ การประชุม สัมมนา เสนอผลงาน ($\bar{X} = 3.30$) การอภิปรายกลุ่ม ($\bar{X} = 3.16$) การศึกษาด้วยตนเอง เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ($\bar{X} = 3.27$) การอบรมทางไกล ($\bar{X} = 2.78$) และการบรรยาย ($\bar{X} = 2.70$) ตามลำดับ

ส่วนด้านทักษะกระบวนการ มีความต้องการอบรมในรูปแบบกระบวนการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) กระบวนการกลุ่มอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) และกระบวนการสร้างความตระหนักอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ซึ่งมีผู้ตอบคำถามปลายเปิด จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 17.77 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ดังตาราง 8

ตาราง 8 จำนวนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคการสอนในด้านใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

ปัญหา / อุปสรรค	จำนวน(คน)
1. ด้านการใช้หลักสูตร	
- เนื้อหากว้างเกินไป	19
- ขาดอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้ตรงตามหลักสูตร	1
- ไม่เข้าใจเนื้อหาหลักสูตร	35
- จุดประสงค์ของกลุ่มโรงเรียนไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน	6
- ขาดคู่มือครู	1
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	
- ขาดแคลนครูศิลปะ	11
- ครูผู้สอนไม่มีทักษะ ความชำนาญ และความเข้าใจในวิชาศิลปศึกษา	31
- คาบเวลาเรียนไม่พอต่อการปฏิบัติงาน	11
- ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา	4
- ไม่มีห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน	4
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน	
- อุปกรณ์การสอนมีน้อยไม่เพียงพอ	23
- อุปกรณ์การเรียนศิลปะมีราคาแพงสำหรับสภาพโรงเรียน	12
- ขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อ	23
- ขาดสื่อที่เป็นรูปธรรม เช่น หุ่นนิ่ง หนังสือศิลปะ	4
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล	
- ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการวัดผลและประเมินผล	21
- ขาดเกณฑ์มาตรฐานในการวัดผลวิชาศิลปศึกษา	9
- แนวปฏิบัติในการวัดผลไม่เป็นไปในแนวเดียวกันของกลุ่มโรงเรียน	11
- ไม่เข้าใจวิธีวัดผลที่ถูกต้องตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชาศิลปะ	21

จากตาราง 8 พบว่า ปัญหาด้านการใช้หลักสูตร อันดับแรก คือ ปัญหาไม่เข้าใจเนื้อหาหลักสูตร จำนวน 35 คน รองลงมา คือ เนื้อหากว้างเกินไป จำนวน 19 คน จุดประสงค์ของกลุ่มโรงเรียนไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน จำนวน 6 คน ขาดคู่มือและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้ตรงตามหลักสูตร จำนวน 1 คน ปัญหาในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่มีทักษะ ความชำนาญ และความเข้าใจในวิชาศิลปะ อันดับแรก จำนวน 31 คน รองลงมาคือ ขาดแคลนครู ศิลปะ และคาบเวลาเรียนไม่พอต่อการปฏิบัติงาน ข้อละ 11 คน ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของ วิชาศิลปศึกษา และไม่มีห้องเรียนที่เฉพาะต่อการปฏิบัติงาน ข้อละ 4 คน ปัญหาในด้านสื่อการเรียน การสอน อันดับแรก คือ อุปกรณ์การสอนมีน้อยไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อ ข้อละ 23 คน รองลงมาคือ อุปกรณ์การเรียนศิลปะมีราคาแพงสำหรับสภาพโรงเรียน จำนวน 12 คน และขาดสื่อที่เป็นรูปธรรม เช่น หุ่นนิ่ง หนังสือศิลปะ จำนวน 4 คน ปัญหาในด้านการวัดผลและ ประเมินผล อันดับแรก คือ ไม่มีความรู้ในเรื่องของการวัดผลและประเมินผล และไม่เข้าใจวิธี วัดผลที่ถูกต้องตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชาศิลปะ ข้อละ 21 คน รองลงมา คือ แนวปฏิบัติ ในการวัดผลไม่เป็นไปในแนวเดียวกันของกลุ่มโรงเรียน จำนวน 11 คน และขาดเกณฑ์มาตรฐาน ในการวัดผลวิชาศิลปศึกษา จำนวน 9 คน

การเปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของครูผู้สอนศิลปศึกษา

การเปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลป ศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการสอน และภาระงานสอนต่างกัน มีผลการ วิเคราะห์ข้อมูลดังตาราง 9-11

ตาราง 9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนระหว่าง ครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษา กับไม่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษา

ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอน	มีวุฒิทางศิลปะ หรือศิลปศึกษา (N = 57)		ไม่มีวุฒิทางศิลปะ หรือศิลปศึกษา (N = 292)		t	P
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการใช้หลักสูตร	4.25	0.62	4.09	0.58	1.93	0.054
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.06	0.49	4.00	0.56	0.88	0.380
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน	3.96	0.66	3.90	0.64	0.59	0.554
4. ด้านการวัดประเมินผล	4.03	0.52	3.90	0.66	1.76	0.082
รวม	4.08	0.50	3.97	0.53	1.42	0.158

จากตาราง 9 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ระหว่างครูที่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษากับครูที่ไม่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษา ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ทั้งรายด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ตาราง 10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 4 ปี และครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการสอน 4 ปีขึ้นไป

ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการสอน	ประสบการณ์การ สอนต่ำกว่า 4 ปี (N = 215)		ประสบการณ์ การสอน 4 ปีขึ้นไป (N = 134)		t	P
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการใช้หลักสูตร	4.14	0.59	4.08	0.60	0.91	0.363
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.98	0.58	4.04	0.50	0.95	0.345
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน	3.87	0.67	3.97	0.60	1.33	0.185
4. ด้านการวัดประเมินผล	3.94	0.62	3.87	.066	1.04	0.298
รวม	3.99	0.54	3.99	0.50	0.06	0.954

จากตาราง 10 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนระหว่างครูที่มีประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 4 ปี กับครูที่มีประสบการณ์ด้านการสอน 4 ปีขึ้นไป โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษา ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 4 ปี และ 4 ปีขึ้นไป ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลไม่แตกต่างกันเช่นกัน

ตาราง 11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ
การสอนของครูสอนศิลปศึกษาที่มีภาระงานต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ การสอนด้านการใช้หลักสูตร					
ระหว่างกลุ่ม	2	1.69	0.84	2.43	0.089
ภายในกลุ่ม	346	119.78	0.35		
รวม	348	121.47			
2. ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ การสอนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
ระหว่างกลุ่ม	2	0.18	0.09	0.29	0.747
ภายในกลุ่ม	346	105.38	0.30		
รวม	348	105.56			
3. ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ การสอนด้านสื่อการเรียนการสอน					
ระหว่างกลุ่ม	2	0.52	0.26	0.63	0.532
ภายในกลุ่ม	346	143.10	0.41		
รวม	348	143.62			
4. ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ การสอนด้านการวัดผลและประเมินผล					
ระหว่างกลุ่ม	2	1.91	0.95	2.36	0.096
ภายในกลุ่ม	346	140.11	0.41		
รวม	348	142.02			
รวมความต้องการทุกด้าน					
ระหว่างกลุ่ม	2	0.32	0.16	0.58	0.563
ภายในกลุ่ม	346	94.90	0.27		
รวม	348	95.22			

จากตาราง 11 พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีภาระงานสอนต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ไม่แตกต่างกันเช่นกัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล
2. เปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระหว่างครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การสอน และภาระงานสอนแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2540 จำนวน 370 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน (Two-stage sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ประกอบด้วยข้อคำถามด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษา ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ไปยังผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อมอบหมายให้ครูผู้สอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 370 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนมาเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 349 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.32

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูสอนศิลปศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นรายข้อรายด้าน และโดยรวมทุกด้าน แล้วนำคะแนนเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้ ซึ่งมี 5 ระดับ คือ มีความต้องการมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และทำการเปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาเป็นรายการจำแนกตามวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ด้านการสอน และภาระงานสอนต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test statistic) และสถิติทดสอบเอฟ (F-test statistic)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

1. ครูสอนศิลปศึกษามีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก
2. ครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิต่างกันหรือศิลปศึกษา และไม่มีวุฒิต่างกันหรือศิลปศึกษา มีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ทั้งโดยรวมทุกด้านและรายด้านไม่แตกต่างกัน
3. ครูสอนศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 4 ปี และที่มีประสบการณ์ด้านการสอน 4 ปีขึ้นไป มีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ทั้งโดยรวมทุกด้านและรายด้านไม่แตกต่างกัน
4. ครูผู้สอนศิลปศึกษาที่มีภาระงานสอนต่างกัน คือ ครูที่มีภาระงานศิลปศึกษาและวิชาอื่นที่เปิดสอนในระดับประถม ครูที่มีภาระงานสอนศิลปศึกษาและวิชาอื่นที่เปิดสอนในระดับมัธยม และครูที่มีภาระงานสอนศิลปศึกษาและวิชาอื่นที่เปิดสอนในระดับประถมและมัธยมมีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ทั้งโดยรวมทุกด้านและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ปรากฏข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ด้านสถานภาพของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปรากฏข้อค้นพบที่นำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1.1 ด้านวุฒิทางการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาเป็นผู้ไม่มีวุฒิทางการศิลปะหรือศิลปศึกษา ร้อยละ 83.7 และเป็นผู้ที่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษา ร้อยละ 16.3 แสดงว่า การจัดการศึกษาในวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ยังขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิมาทำหน้าที่สอนให้ตรงตามสาขาวิชา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กรมวิชาการ (2538: 11) ที่พบว่า ปัญหาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในด้านบุคลากรส่วนใหญ่เกิดจากโรงเรียนมีครูผู้สอนในสาขาวิชาต่างๆ ไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535: 13-14) ที่ศึกษาเรื่องความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ พบว่า ทุกเขตการศึกษาขาดแคลนครู ครูต้องรับผิดชอบการสอน 2-4 วิชาต่อคน และครูวิตกกังวลไม่มั่นใจในการสอน เนื่องจากวิชาที่สอนไม่ตรงกับวุฒิและประสบการณ์ที่ศึกษามา ดังนั้น หากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องการพัฒนาการสอนวิชาศิลปศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จำเป็นต้องพัฒนาครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาให้มีประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และทักษะปฏิบัติเพียงพอที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้เป็นผลดีได้ดังที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปศึกษา เช่น อารี สุทธิพันธ์ (2535: 142) มีความเห็นว่า ครูสอนศิลปะควรมีบุคลิกลักษณะเฉพาะในด้านความรู้ความสามารถในวิชาศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับ วินัย โสมดี (2525: 15) ที่เสนอแนวคิดว่า ผู้สอนวิชาศิลปศึกษาควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาทางการศิลปะเป็นอย่างดี และสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2525: 69-70) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของครูศิลปะว่า ต้องมีความรู้ ความสามารถ และความคิดในเชิงศิลปะอย่างเข้มข้น นอกจากนี้การนำครูในสาขาวิชาอื่นมาสอนทดแทนครูศิลปศึกษา ย่อมก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปศึกษาอีกด้วย เนื่องจากความเชื่อที่ว่าใครๆ ก็สอนศิลปะได้ นับว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำลายทัศนคติทางศิลปะของเด็ก ผู้สอนที่ขาดความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานทางศิลปะ อาจจะไม่สามารถจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กได้ ทำให้การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดย เลิศ อานันทนนะ (2516: 133) มีความเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาจะเจริญก้าวหน้าหรือไม่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาผู้สอนเป็นอันดับแรก และต้องแก้ไขปัญหานั้นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สอนควบคู่กันไปด้วย

1.2 ด้านประสบการณ์ด้านการสอน พบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 4 ปี ร้อยละ 61.6 และมีประสบการณ์ด้านการสอน 4 ปีขึ้นไป ร้อยละ 38.4 แสดงว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในระยะเวลาไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538: 1) ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัด เป็นการจัดให้โรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อมเปิดสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเริ่มดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นครั้งแรก เมื่อปีการศึกษา 2533 จำนวน 122 โรงเรียน จากนั้นจึงได้ขยายการจัดตั้งโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้นในปริมาณที่มากกว่าเดิมทุกปี ดังนั้น ข้าราชการครูของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ จึงได้รับการบรรจุแต่งตั้งเข้ามารับราชการได้ไม่นานนัก ประกอบกับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแต่ละแห่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณและอัตราครูเพื่อบรรจุแต่งตั้งล่าช้า จึงมีผลทำให้ประสบการณ์ด้านการสอนของครูค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ การที่โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินโครงการขยายโอกาสมาไม่นานนัก ย่อมมีผลทำให้ครูส่วนใหญ่ขาดความเชี่ยวชาญในประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะวิชาศิลปศึกษาซึ่งไม่ใช่วิชาหลักที่อยู่ในความสนใจมากนัก โรงเรียนส่วนใหญ่จึงไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการบรรจุแต่งตั้งครูที่อุดมวิจิตรงสาวิชา และถูกละเลยในปัญหาที่เกิดขึ้นหรือได้รับการพิจารณาแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูช้ากว่าวิชาอื่นๆ

1.3 ด้านภาระงานสอน พบว่า ไม่มีครูคนใดที่รับผิดชอบสอนศิลปศึกษาเพียงวิชาเดียว ครูที่สอนศิลปศึกษาต้องมีการะงานสอนในวิชาอื่นๆ ด้วย คือ สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 49.0 สอนศิลปศึกษาและวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ร้อยละ 42.7 และสอนศิลปศึกษาและวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 8.3 แสดงว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทุกโรง ประสบกับปัญหาการขาดแคลนบุคลากรผู้สอนทั้งในสาขาวิชาศิลปศึกษา และวิชาอื่นๆ เนื่องจากพบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาต้องสอนวิชาอื่นๆ ด้วยทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535: 13-14) ที่วิจัยพบว่า การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษามีปัญหาขาดแคลนครูผู้สอนทุกเขตการศึกษา ครูแต่ละคนต้องรับผิดชอบสอน 2-4 วิชา รวมทั้งต้องสอนในสาขาวิชาที่ไม่ตรงกับวุฒิและประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้นหากมีการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ในสาขาที่ครูสอนไม่ตรงกับวุฒิและประสบการณ์ ย่อมช่วยให้ครูสามารถนำผลจากการฝึกอบรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาที่ต้องรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น

2. ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล โดยรวมทุกด้านและรายด้านอยู่ในระดับมากนั้น อาจมีสาเหตุมาจากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่เปิดดำเนินการสอนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น ในขณะที่ยังมีปัญหาขาดแคลนครูสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และได้มอบหมายให้ครูประถมศึกษาที่มีอยู่เดิมทำหน้าที่สอนทั้งวิชาศิลปศึกษาและวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาครูผู้สอนขาดทักษะ ความชำนาญ และความเข้าใจ ในการสอนวิชาต่างๆ ที่บรรจุไว้ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งวิชาศิลปศึกษาด้วย ดังนั้นครูผู้สอนจึงตระหนักและต้องการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเอง เพื่อนำเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิชาที่สอนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และช่วยให้ครูประสบผลสำเร็จในการสอน ดังที่ ภาวิตา หาญวัฒนกุล (2530: 122-123) สรุปไว้ว่า โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ให้สนองตอบกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ครู-อาจารย์ จะต้องการแก้ไขปัญหาด้วยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการสอน และ ประสาธน์ คำนกุลเจริญ (2530: บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า ครูมีความต้องการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านหลักสูตร ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านประเมินผลอยู่ในเกณฑ์มากทุกด้าน และสอดคล้องกับ นพดล สายทองยงค์ (2536: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพบว่า ครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษามีปัญหาในด้านทักษะ ประสิทธิภาพ ความชำนาญ ความเข้าใจในการสอนศิลปะด้านปฏิบัติกิจกรรม และครูส่วนใหญ่มีความต้องการรับความรู้จากการอบรมสัมมนาด้านศิลปศึกษา

สำหรับด้านการวัดผลและประเมินผลที่ครูมีความต้องการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากนั้น อาจเกิดจากการวัดผลและประเมินผลในวิชาศิลปศึกษามีลักษณะแตกต่างจากวิชาอื่นๆ จึงเป็นผลทำให้ขาดเกณฑ์มาตรฐานในการวัดผลและประเมินผล และครูผู้สอนยังไม่เข้าใจวิธีวัดผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชาศิลปศึกษาดีพอ ดังที่เลิศ อำนันทนะ (2532: 29) กล่าวว่าวิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีองค์ความรู้ในเชิงคุณภาพ การวัดผลและประเมินผลจึงมีลักษณะยืดหยุ่น จะทำให้เที่ยงแท้แน่นอนดังเช่นวิชาที่มีองค์ความรู้เชิงปริมาณไม่ได้ การวัดผลในวิชาศิลปศึกษาจึงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ครูผู้สอนจะต้องใช้ความพยายามวัดผลหลายๆ วิธี และติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ การที่ครูสอนศิลปศึกษามีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนทั้งรายด้านและโดยรวมอยู่ในระดับมากนั้น อาจมีสาเหตุมาจากการขาดคุณสมบัติในการสอนวิชาศิลปศึกษาของตัวครู ประกอบเข้ากับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ที่จะสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขาดแคลน ทำให้เกิดแรงจูงใจและกระตุ้นให้ครูต้องการศึกษา

อบรมเพิ่มเติม ดังที่ ไพฑูรย์ โพธิ์สาร (2527: 33-34) สรุปไว้ว่า ความต้องการทางการศึกษาเป็นผลมาจากแรงกระตุ้นของความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ รวมกับสภาพแวดล้อมที่ทำให้บุคคลต้องการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างที่ขาดแคลนเพื่อให้ตนเองดีขึ้น ความต้องการทางการศึกษาเป็นผลของความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างองค์ประกอบทางสมรรถนะ คือ ระดับความสามารถในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ของบุคคล ความสอดคล้อง คือ ระดับความสามารถที่เหมาะสมกับการกระทำนั้นๆ และแรงจูงใจ คือ ความเข้าใจของบุคคลที่จะพัฒนาความสามารถของตนให้สามารถกระทำกิจกรรมได้สำเร็จ และการที่ครูมีความต้องการฝึกอบรมในระดับมากย่อมเป็นผลดีต่อการดำเนินโครงการและกิจกรรมการฝึกอบรม ตลอดจนสามารถพัฒนาตนเองในการสอนศิลปศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

3. เปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ของครูสอนศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระหว่างครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การสอน และภาระงานสอนแตกต่างกัน

3.1 ครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาทางศิลปะหรือศิลปศึกษา และครูสอนศิลปศึกษาที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางศิลปะหรือศิลปศึกษา มีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะครูที่สอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ยังไม่คุ้นเคยกับการสอนระดับมัธยมศึกษา และทางโรงเรียนเพิ่งเปิดดำเนินการไม่นานนัก ทำให้ประสบกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนในทุกๆ ด้าน ส่งผลให้ครูทั้งที่มีและที่ไม่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษา มีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนในทุกๆ ด้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัชรินทร์ จิตติอดิษฐ์ (2530: 73-80) ที่ศึกษาพบว่า ครูที่ไม่ได้ศึกษาทางศิลปะโดยตรงจะขาดความรู้พื้นฐานทางด้านศิลปะ ขาดความรู้ในด้านการวัดผลและประเมินผลวิชาศิลปศึกษา เนื่องจากเป็นวิชาที่มีการวัดผลและประเมินผลที่ยุ่งยาก เพราะเน้นหนักทางด้านจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกลึกซึ้งกว่าความรู้ความจำ การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีในการวัดผลและประเมินผลที่แน่นอนและเหมาะสมจึงทำได้ยาก ซึ่งวิชัช วงษ์ใหญ่ (2528: 10) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาควรรู้จักวางแผนโครงสร้างการสอนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ และเข้าใจวิธีการวัดผลและประเมินผลอย่างถูกต้องเหมาะสม จึงจะทำให้เกิดผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

3.2 ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนต่ำกว่า 4 ปี กับครูที่มีประสบการณ์ด้านการสอน 4 ปีขึ้นไป พบว่า ความต้องการฝึกอบรมทั้งโดยรวมและรายด้านในเรื่องการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลไม่มีความแตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ไม่มีวุฒิทางศิลปะและศิลปศึกษา หรือเป็นผู้ที่มีวุฒิทางศิลปะและศิลปศึกษาแต่ยังขาดความคุ้นเคยและความชำนาญในการสอนระดับมัธยมศึกษา จึงมีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนให้ดียิ่งขึ้น เช่นเดียวกัน เห็นได้จากมีความต้องการฝึกอบรมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งความต้องการมากหรือสูงเช่นนี้ ไพฑูรย์ โปธิสาร (2527: 33-34) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นผลมาจากแรงกระตุ้นของความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ร่วมกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลต้องการเรียนรู้ในบางสิ่งบางอย่างที่ตนขาดแคลนเพื่อให้ตนเองดีขึ้น นอกจากนี้การที่โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนใหญ่มีครูที่มีประสบการณ์น้อยย่อมมีโอกาสเกิดปัญหาต่างๆ ในการสอนมากขึ้น ถ้าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำซ้อนกับปัญหาเดิมในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอยู่ก่อน แล้วยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นเมื่อจัดตั้งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ก็ยิ่งส่งผลให้สภาพปัญหานั้นๆ รุนแรงมากยิ่งขึ้น ดังที่ นพดล สายทองยงค์ (2536: บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ครูมีปัญหาในด้านทักษะประสบการณ์ศิลปะ และการสอนให้ปฏิบัติกิจกรรม การใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับต่อต้าน ธาริเกษ (2537: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพบว่า ครูมีปัญหาการสอนวิชาศิลปะทุกด้านทั้งวิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ดังนั้นประสบการณ์ด้านการสอนของครูเพียงอย่างเดียว จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาให้ดีขึ้นได้ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ครูที่มีประสบการณ์ด้านการสอนต่างกันมีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนไม่แตกต่างกัน โดยมีระดับความต้องการฝึกอบรมมากทุกด้านเช่นเดียวกัน

3.3 การเปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีภาระงานสอนต่างกัน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล โดยมีความต้องการในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นพดล สายทองยงค์ (2536: บทคัดย่อ) ที่พบว่า ครูมีความต้องการได้รับความรู้จากการอบรมสัมมนาด้านศิลปศึกษา และสอดคล้องกับ ภาวิตา หาญวัฒนกุล (2530: 122-123) ที่ศึกษาพบว่า ครูต้องการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการด้านเทคนิคและวิธีสอน อาจมีสาเหตุมาจากครูสอนศิลปศึกษาและสอนวิชาอื่นที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษานั้น เดิมเคยเป็นครูที่ปฏิบัติงานสอนในระดับประถมศึกษามาก่อน เมื่อทางโรงเรียนดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้บริหารได้มอบหมายให้ทำหน้าที่สอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และไม่ใช่สาขาวิชาที่ตนถนัดเพิ่มเติมเข้าไป ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ไม่มีครูสอนศิลปศึกษาคนใดได้ทำหน้าที่สอนเฉพาะวิชา

ศิลปศึกษาเท่านั้น ต้องทำหน้าที่สอนวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาด้วยนั้น มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนครูของทางโรงเรียน ทำให้ครูสอนศิลปศึกษาไม่มีเวลาศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และขาดการวางแผนจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เป็นสาเหตุให้ครูไม่เข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาเท่าที่ควร หรืออาจเกิดจากการสอนวิชาศิลปศึกษานั้นไม่ใช่สาขาวิชาที่ตนเองเคยศึกษามาโดยตรง ทำให้ไม่เข้าใจหลักการหรือวิธีการสอนศิลปศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ การสอนในแต่ละคาบเวลาจึงเกิดจากการนำประสบการณ์เดิม ที่เคยศึกษาเล่าเรียนมาในระดับมัธยมศึกษา หรือประสบการณ์การสอนในระดับประถมศึกษา มาถ่ายทอดให้กับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ดังนั้นครูที่มีภาระงานสอนต่างกันจึงมีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาและวิจัยเพิ่มเติมจากการศึกษารั้วนี้ โดยการพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล กับครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2. ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียนในสังกัดอื่นๆ ควรพิจารณานำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการสอนศิลปศึกษา โดยจัดทำโครงการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการฝึกอบรมครูสอนศิลปศึกษา ทั้งในด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล เพื่อยกระดับและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดให้สูงขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษ อัมโกชน. การร่างหลักสูตรและโครงการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2520.
- กิติ ตั๊กคานนท์. การบริหารและการพัฒนาบุคลากร. กรุงเทพฯ: สำนักข่าวพานิช, 2520.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. เอกสารแนะนำหลักสูตร (ฉบับปรับปรุง 2533). กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ, 2533.
- ชัตติยา กระณสูตร. "การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม," เพิ่มผลผลิต. 13(10): 3-10; ตุลาคม 2517.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานผลการศึกษาสภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับต่อจากระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.
- เครือวัลย์ ลิมอภิชาติ. หลักและเทคนิคการจัดการฝึกอบรมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สยามศิลป์การพิมพ์, 2531.
- ชัยงค์ พรหมวงศ์ และคนอื่นๆ. "ศูนย์การเรียนรู้แนวทางใหม่สำหรับการปฏิรูประบบห้องเรียน," เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- ชลอ พงษ์สามารถ. ศิลปะสำหรับครูมัธยม. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2524.
- คณัย เทียนพุ่ม. "การพัฒนาเกณฑ์การประเมินโครงการฝึกอบรม," วิชาการศึกษา. 9(2): 16; ธันวาคม 2528 - มกราคม 2529.
- เดชา แก้วชาญศิลป์. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2516.
- ต่อต้าน ธาริเกษ. สภาพและปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537. อัดสำเนา.
- ธงชัย สันติวงษ์. การบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2539.

ธีรภูมิ บุญยโสภณ. "หลักการจัดฝึกอบรมและบุคลากรในโรงงาน," ครุศาสตร์เทคโนโลยี. 2(1):

89; กุมภาพันธ์ 2527.

นพดล สายทองยนต์. ปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของ
ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9. วิทยานิพนธ์ ค.ม.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536. อัดสำเนา.

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ และทัศนีย์ สุขเมธิ. ตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการอบรม
ครูประจำการ โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพผู้บริหารในวิทยาลัยครู. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.,

2525.

น้อย ศิริโชติ. เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2524.

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. ศิลปะศึกษากับครูประถม. กรุงเทพฯ: ตีรณสาร, 2525.

บุญยัง หมั่นดี. การศึกษาลักษณะของครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัด

สุรินทร์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2532. อัดสำเนา.

ประภัสสร นิยมธรรม. ศิลปะเด็กเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2522.

ประสงค์ พวงดอกไม้. มาตรฐานวิชาศิลปะศึกษาและดนตรีระดับมัธยมศึกษา. หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป. อัดสำเนา.

ประสาธน์ ดำนสกุลเจริญ. ความต้องการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการในสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสิงห์บุรี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

เปรี๊ญ กุมท. เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.

พยอม วงษ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: พรวานนการพิมพ์, 2530.

พรรณราย ทรัพย์ประภา. จิตวิทยาการบริหาร. กรุงเทพฯ: วิชั่นอาร์ต, 2529.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนัก
ทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.

ไพฑูรย์ โพธิสาร. รายงานการวิจัยความต้องการทางการศึกษาของหัวหน้าฝ่ายของศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียนจังหวัด. กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ,
2527. อัดสำเนา.

ไพโรจน์ รุจิระวิจักขณ์. การศึกษาความรู้และเจตคติต่อศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาในโรงเรียน
ประถมจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2529. อัดสำเนา.

ภาวิตา หาญวัฒนกุล. การใช้เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรของครูอาจารย์
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. อัดสำเนา.

มัลลี เวชชาชีวะ. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์, ม.ป.ป.

ยุทธศักดิ์ ชมแสน. หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2535.

เริงลักษณ์ โรจนพันธ์. เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศิริพร,
2531.

เลิศ อำนันทนะ. "ประสบการณ์การสอนศิลปะในชั้นประถมศึกษา," ในเอกสารประกอบการ
สัมมนา. หน้า 131. กรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2516.

_____. ศิลปะในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: กราฟฟิคอาร์ต, 2523.

วัชรินทร์ ธิติอดิษฐ์. ทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพ
มหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. อัดสำเนา.

วัลลภ กันทรัพย์. ข้อคิดเบื้องต้นในการสอนและการสอบที่เน้นกระบวนการ. กรุงเทพฯ:
กรมวิชาการ, 2534.

วิชัย วงษ์ใหญ่. "ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษา," ศิลป
วัฒนธรรม. พิษณุโลก: ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิษณุโลก, 2528.

_____. พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2525.

_____. "การวิจัยที่จำเป็นต่อการปฏิบัติเพื่อพัฒนาบุคคลและสังคม," การวิจัยทางการศึกษา. 18
(4): 28-31; ตุลาคม-ธันวาคม 2530.

วิชาการ, กรม. สภาพการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, ม.ป.ป.

_____. รายการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2531.
อัดสำเนา.

- วิชาการ, กรม. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2533.
- _____. คู่มือสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2533.
- _____. รายงานผลการศึกษาศาภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา (ปีการศึกษา 2537). กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา, 2538 ก.
- _____. สรุปผลการติดตามการเยี่ยมโรงเรียนในโครงการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ระหว่างวันที่ 4-23 มิถุนายน พ.ศ. 2538. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ, 2538 ข.
- วิเชียร ชิวพิมาย. เทคนิคการฝึกอบรม. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528. อัดสำเนา.
- วินัย โสมดี. "ศิลปศึกษา," สารานุกรมศึกษาศาสตร์. (2): ตุลาคม - ธันวาคม 2528.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์. "สุนทรียศาสตร์ศึกษา-คุณค่า-ปรัชญา," ในเอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 18. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2516.
- _____. "การวัดผลทางศิลปศึกษา," การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เล่ม 2 ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2529.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิมวอลาร์ท, 2526.
- _____. รายงานการวิจัยเรื่องวิวัฒนาการศิลปศึกษาและสุนทรียภาพของเด็กไทยในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- วีระ บำรุงรักษ์. "ทิศทางการฝึกหัดครูไทยในศตวรรษหน้า," การศึกษาเอกชน. 6(57): 24-29 มกราคม 2539.
- สงบ ลักษณะ. จากหลักสูตรสู่แผนการสอน. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ, 2534.
- สมบุรณ์ ดันยะ. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพด้านการสอนของครูประจำการระดับประถมศึกษา. ปริญญาโท กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- สังัด อุทรานันท์. พื้นฐานและหลักการการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532.

สังคม ทองมี. "การเรียนการสอนศิลปศึกษา," สรุปอภิปรายเรื่องบนเส้นทางการศึกษาศิลปศึกษา.

กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. อัดสำเนา.

สามัญศึกษา, กรม. เอกสารประกอบการอบรมศึกษานิเทศก์ รุ่นที่ 27. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2532.

อาชวัน วายวานนท์ และวินิต ทรงประทุม. การฝึกอบรมและพัฒนาผู้ปฏิบัติงานในระบบ.

กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2517. (เอกสารการฝึกอบรม ปัญหาและการบริหารงานฝึกอบรม หมายเลข 1).

อารี สุทธิพันธุ์. ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: สารศึกษาการพิมพ์, 2515.

_____. "การวัดผลทัศนศิลปศึกษา," การวัดผลการศึกษา. พฤษภาคม-สิงหาคม 2522; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.

_____. 60 ปี อารี สุทธิพันธุ์. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2535.

Clark, Allen R. "A Teacher Evaluation of Select Method of In-service Education," Dissertation Abstracts International. 31 (6): 2767-A; December, 1970.

Good, Carter V. Dictionary of Education. 3rd ed. New York: McGraw-Hill, 1973.

Houle, Cyril O. The Design of Education. San Francisco: Jersey-Base, 1973.

Kothbantau, Sunthorn. Adult Education in Thailand: A Need Assisment. Doctor's Thesis, The University of Oregon, 1978.

Thorburn, Ray Wallace. "The Place of Teacher Attitude in Curriculum Design: A Case Study of How Art Teacher in New Zealand Primary and Secondary Schools View Their Role," Dissertation Abstracts International. 42: 2983-A; January, 1982.

Wright, Joyce. "Arts Education in Secondary School Classrooms : Factors Related to What Students Learn," Dissertation Abstracts International. 46: 2167-A; Feburary, 1986.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ทม 1007/๖๖๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๕๖ กรกฎาคม 2541

เรื่อง ขออนุญาตนำวัสดุความสะดวกเพื่อการวิจัย

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

ด้วย นางสาวจิตรา ศาสน์ส นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" โดยมีคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ คือ

ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร

ประธาน

อาจารย์สุรชาติ ทินานนท์

กรรมการ

บัณฑิตวิทยาลัยเรียนมาเพื่อขออนุญาตนำวัสดุความสะดวกในการขอความร่วมมือจากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยให้ครูสอนศิลปศึกษาตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน 2541 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณเป็นอย่างสูง
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

สำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย

โทรสาร/โทร. 258-4119

ที่ ศธ 1180/0436

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ กทม 10300

๖ สิงหาคม 2541

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด

ด้วยนางสาวจิตรา ศาส์ใส นิสิตระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังทำ
 วิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาความต้องการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา
 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" ซึ่งในการทำ
 วิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการเก็บข้อมูลจากครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสตามรายชื่อตั้งแนบ
 ระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน 2541 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พิจารณาแล้วเห็นว่า
 การวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในอนาคต

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และโปรดให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายประยัตน์ ทรงกัญ)

รองเลขาธิการ ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา

โทร 2805560

โทรสาร 2810588

ภาคผนวก ข.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
หนังสือขอความร่วมมือผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
แบบสอบถาม

1. ดร. ศรีสมร	พุ่มสะอาด	นักวิชาการศึกษา 8 กองวิจัยทางการศึกษา
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
2. นายสัมพันธ์	เพชรสม	ศึกษานิเทศก์ 8 หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี
3. นางวรยา	เพชรประดับ	ศึกษานิเทศก์ 8 หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร

ที่ ทม 1007/ 1404

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๙ เมษายน 2541

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์

เรียน อธิบดีกรมวิชาการ

เนื่องจาก นางสาวจิตรา ศาสน์ส นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อ
พัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" ทั้งนี้ขอความควบคุมดูแลของ

ดร.ไพฑูรย์ โรหิตสาร

ประธาน

อาจารย์สุรชาติ หินนาแท้

กรรมการ

มีความประสงค์จะขอเชิญ ดร.ศรีสมร พุ่มสะอาด นักวิชาการศึกษา เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยจึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ด้วย และขอขอบคุณในความช่วยเหลือ
อนุเคราะห์ที่ท่านจะให้แก่บัณฑิตผู้นี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/ 1703

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 เมษายน 2541

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

เนื่องจาก นางสาวจิตรา ศาสโนส นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อ
พัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร

ประธาน

อาจารย์สุรชาติ ทินานนท์

กรรมการ

มีความประสงค์จะขอเชิญ นายสัมพันธ์ เพ็ชรสม ศึกษาานิเทศก์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยจึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ได้ด้วย และขอขอบคุณในความช่วยเหลือ
อนุเคราะห์ที่ท่านจะให้แก่ผู้คนนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/ (๒๐๑)

79

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๖ เมษายน 2541

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร

เนื่องจาก นางสาวจิตรา ผาสนาส นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อ
พัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร.ไพฑูรย์ โรหิตสาร

ประธาน

อาจารย์สุรชาติ กีนานนท์

กรรมการ

มีความประสงค์จะขอเชิญ นางวรยา เพ็ชรประดับ ศึกษาในเทศก์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยจึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเร่งรัดได้ด้วย และขอขอบคุณในความช่วยเหลือ
อนุเคราะห์ที่ท่านจะให้แก่บัณฑิตผู้นี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามสำหรับการวิจัย

แบบสอบถาม

ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ สอบถามความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยจะทำการสรุปเป็นภาพรวม และนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางสร้างหลักสูตร เพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต่อไป

2. ข้อความในแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล และรูปแบบการฝึกอบรม

ตอนที่ 3 สอบถามปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล

3. ขอความอนุเคราะห์จากท่านช่วยตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อเพื่อความสมบูรณ์ของการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. คุณมีการศึกษาสูงสุดของท่าน

- ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี วิชาเอก/โท.....
- ☐ ปริญญาตรี วิชาเอก/โท.....
- ☐ ปริญญาโท สาขาวิชา.....
- ☐ สูงกว่าปริญญาโท สาขาวิชา.....

2. ประสบการณ์ด้านการสอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของท่านในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2533 จนถึงปัจจุบัน

- ☐ ต่ำกว่า 4 ปี
- ☐ 4 ปี ขึ้นไป

3. ระดับชั้นที่ท่านสอนในปีการศึกษา 2541

- ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1
- ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1 และ มัธยมศึกษาปีที่ 2
- ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1 และ มัธยมศึกษาปีที่ 3
- ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3
- ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1 และ ระดับประถมศึกษา

4. ในปีการศึกษา 2541 ท่านมีภาระงานสอนอย่างไร

- ☐ สอนศิลปศึกษาเพียงวิชาเดียว
- ☐ สอนศิลปศึกษา และวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา
- ☐ สอนศิลปศึกษา และวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา
- ☐ สอนศิลปศึกษา และวิชาอื่นๆ ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ตอนที่ 2 ความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนศิลปศึกษา

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความต้องการของแต่ละรายการที่ตรงกับความต้องการของท่าน

ข้อ	รายการความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการใช้หลักสูตร					
1	รายละเอียดของหลักสูตร หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และแนวดำเนินการ ของหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)					
2	การวิเคราะห์หลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม					
3	การจัดเนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์และต่อเนื่องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน					
4	การจัดทำแผนการสอนวิชาศิลปศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
5	การจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน ในวิชาศิลปศึกษาโดยสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร					
6	การปรับปรุงการใช้หลักสูตรให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น					
7	ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาศิลปศึกษาในเรื่องต่อไปนี้					
	7.1 การวาดเขียน					
	7.2 การปั้นแกะสลัก					
	7.3 การพิมพ์ภาพ					
	7.4 การสร้างสรรค์งานศิลปะ					

ข้อ	รายการความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน					
8	การวางแผนการสอนที่เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ วัยของผู้เรียน และเวลาในรายวิชาศิลปศึกษา					
9	การนำเข้าสู่บทเรียนที่เหมาะสมกับเรื่องที่สอน และระดับชั้นในรายวิชาศิลปศึกษา					
10	ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอนต่อไปนี้					
	10.1 แบบแสดงให้ดูเป็นขั้นตอน					
	10.2 แบบให้ทำงานโดยอิสระ					
	10.3 แบบสัมพันธ์วิชา					
	10.4 แบบเน้นแกนกลาง					
11	หลักและวิธีสอนที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น					
12	การเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชา					
13	การวิเคราะห์เนื้อหาศิลปศึกษาได้สอดคล้องกับท้องถิ่น					
14	แนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าในความงามของผลงานทางศิลปะ					
15	วิธีการแก้ปัญหาในการสอนศิลปศึกษา					
16	แนวโน้มของการสอนศิลปศึกษาในปัจจุบัน					
	ด้านสื่อการเรียนการสอน					
17	หลักการและวิธีการใช้อุปกรณ์และสื่อการสอน					
18	การเก็บบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน					
19	การใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมในวิชาศิลปศึกษา					
20	วิธีการเลือกใช้สื่อประกอบการสอนให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้เนื้อหาและกิจกรรม					

ข้อ	รายการความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
21	การผลิตและจัดหาสื่อการสอนต่อไปนี้					
	21.1 ของจริง					
	21.2 ของจำลอง					
	21.3 รูปภาพ					
	21.4 แผนภูมิ					
22	วิธีการผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอนด้วยตนเอง					
	โดยเลือกใช้วัสดุจากท้องถิ่น					
23	วิธีการจัดทำทะเบียนการผลิตและการใช้สื่อการสอน					
	ด้านการวัดผลประเมินผล					
24	กระบวนการวัดผลและประเมินผลโดยทั่วไป					
	และทางศิลปศึกษา					
25	วิธีการวัดผลระหว่างภาคเรียนและปลายภาคเรียน					
	ของวิชาศิลปศึกษา					
26	การวัดผลภาคทฤษฎีของศิลปศึกษาโดยวิธีการต่างๆ					
27	การวัดผลกระบวนการปฏิบัติงานของนักเรียน					
28	วิธีการออกข้อสอบตามจุดประสงค์นำทาง					
	เพื่อสนองจุดประสงค์การเรียนรู้					
29	เทคนิคการออกข้อสอบให้สามารถวัดผล					
	ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้					
30	เทคนิควิธีการในการตัดสินผลการเรียนและวิธีการ					
	ให้ระดับคะแนนวิชาศิลปศึกษา					
31	การสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับ					
	วัตถุประสงค์การเรียนรู้					
32	การนำประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียน					
	การสอนให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา และอุปสรรค

คำชี้แจง โปรดเขียนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนศิลปศึกษา
ในด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

1. ด้านการใช้นวัตกรรม

1.1 ปัญหา / อุปสรรค.....

.....

1.2 แนวทางแก้ไข.....

.....

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ปัญหา / อุปสรรค.....

.....

2.2 แนวทางแก้ไข.....

.....

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน

3.1 ปัญหา / อุปสรรค.....

.....

3.2 แนวทางแก้ไข.....

.....

4. ด้านการวัดผลประเมินผล

4.1 ปัญหา / อุปสรรค.....

.....

4.2 แนวทางแก้ไข.....

.....

ประวัติของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวจิตรา ศาสนัส
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 67/982 ถ.คลังชั้น-สุพรรณบุรี ต.บางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
ตำแหน่งหน้าที่งานปัจจุบัน	นักวิชาการศึกษา 4
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2521	ปวช. วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี
พ.ศ. 2525	ปวส. วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา (วิทยาเขตเพาะช่าง)
พ.ศ. 2528	ศษ.บ. (ศิลปกรรม) วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา
พ.ศ. 2542	กศ.ม. (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน
ของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

ของ

จิตรา ศาสน์ส

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา
ตุลาคม 2542

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล โดยจำแนกตัวแปรตามวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การสอน และภาระงานสอนที่แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2540 จำนวน 370 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน (Two-stage sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าวัดความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที (t-test statistic) และสถิติทดสอบเอฟ (F-test statistic)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูสอนศิลปศึกษา มีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล โดยรวมทุกด้านและแต่ละด้านต่างก็อยู่ในระดับมาก
2. ครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์สอน และภาระงานสอนแตกต่างกัน มีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ไม่แตกต่างกัน

A STUDY OF TRAINING NEEDS ARTS' TEACHING COMPETENCY DEVELOPMENT
OF TEACHERS IN PRIMARY SCHOOLS OFFERING SECONDARY EDUCATION
UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF THE NATIONAL
PRIMARY EDUCATION COMMISSION

AN ABSTRACT

BY

JITTRA SASANAS

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the of Education Master degree in Art
at Srinakharinwirot University
october 1999

The aim of this research was to study and compare the training need of art education teacher (Grade VII) in “Expansion of Educational Opportunity” schools under the jurisdiction of the office of the National Primary Education Commission in the aspects of curriculum implementation, management of teaching-learning activities, teaching-learning materials, and assessment and evaluation. The variables involved comprised educational qualifications, teaching experiences, and teaching loads.

The research sample consisted of 370 grade VII art education teachers in the above-mentioned schools in the academic year 1997, chosen through a 2-stage sampling. The data collection tool was a set of rating scale questionnaires. The statistics employed were arithmetic means, standard deviations, t-test statistic and F-test statistic.

The research findings were as follows :-

1. The art education teachers sampled required training needs in the aspects of curriculum implementation, management of teaching-learning activities, teaching-learning materials, and assessment and evaluation considered at a high level.
2. Teachers with different educational qualifications, teaching experiences, and teaching loads did not differ in training needs in any of the aspects investigated.